

**SKARABORG
METT I VÄLA**

2023

**SKARABORG
METT I VÄLA!**

2023

Carl Henrik Ohlsson

© Carl Henrik Ohlsson 2023

Omslag. Skaraborgs Akademis logotype

Virgo 54, Kungsgården 2023

Tryckt av Nya Skaraborgs Tryckeri AB, Skövde 2023

ISBN 978-91-987915-5-6

INNEHÅLL

Artiklar publicerade i Skaraborgs Akademis årliga antologi:

2016: Världens skaraborgare visar vägen	6
2017: Från jord till bord	13
2018: Västgöta klimax	22
2019: Från idé till succé	27
2020: Lilla huset på prärien	42
2021: Snilleblixtar alltifrån Skaraborg	73
2022: Visit Skaraborg mellan Vänern och Vättern	93
2023: Alla tiders störste jordägare i Skaraborg	113

VÄRLDENS SKARABORGARE VISAR VÄGEN

När Västra Götalandsregionen bildades av administrativa skäl, påstod kritikerna att Skaraborg skulle försvinna. Inför detta hot har Skaraborgarna enats och rest sig med en starkare provinsiell Skaraborgsanda och identitet än tidigare: Vi kan vara stolta över att Skaraborg är ett fantastiskt Sverige i miniatyr, känt för djur, natur och kultur. Det är inte längre någon tvekan om att Sveriges rikes vagga stod här. Mellan Vänern och Vättern är det aldrig längre än en halvtimme till alla städer och arbetstillfällen. Omvänt finns det fantastisk livskvalitet, rekreations- och boendemiljöer tillgängliga på motsvarande tid.

Med dessa förutsättningar som bas, är det starka personligheter och individuella prestationer i sann entreprenörsanda, som byggt och skapat de arbetstillfällen som gör att folk vill bo, leva och arbeta i Skaraborg. Genom mitt yrkesverksamma liv har jag alltid haft Skaraborgsarenan som bas. Jag har alltid imponerats av hur enskilda Skaraborgares initiativ och skaparkraft ligger bakom vad Skaraborg är idag. Detta är bakgrunden till att jag började lista upp de goda förebilder, som skapat, skapar och kommer att skapa arbetstillfällena för Skaraborgs utveckling. De

utgör Skaraborgs själ och skaparkraft! Utan goda exempel, entreprenörsanda och nyföretagande stannar Skaraborg. Dessa före-gångare ska vi beundra och glädjas åt. Vi behöver även inspireras och hjälpas åt att behålla och skapa arbetstillfällena på hemmaplan i en ny positiv Skaraborgsanda.

Dessa fantastiska personligheter med hjärta och hjärna för Skaraborgs utveckling blev basen för begreppet och boken Världens Skaraborgare som undertecknad initierade och förverkligade 2011. Vi har alla all anledning att vara stolta och tacksamma över dessa Skaraborgsprofilernas skaparkraft inom vitt skilda yrkesområden, vilket vi kan dra nytta av för Skaraborgs framtida utveckling. Definitionen på Världens Skaraborgare är "att vara född och/ eller uppvuxen i Skaraborg, samt att "ha blett nöt i väla" i vuxen ålder. Vid närmare efterforskning finns inte motsvarande sammanställning över kända Skaraborgare samlat. Det blev ett urval på totalt 76 livsberättelser, om vad Skaraborg betytt för deras framgångar i livet. Dessa entreprenörer som skapat Skaraborg delades in i följande kategorier:

Historiska personer, sanna entreprenörer, politiska ledare, media och konstentreprenörer, showbizentreprenörer, sportidoler, samt udda karriärer. Tillsammans med frilansjournalisten Ulf C Nilsson, som på mitt uppdrag sökte upp kända och skapande Skaraborgare, förmedlade vi hur var och en

utvecklat och bidragit till Skaraborgs och Sveriges utveckling.

Boken blev mycket uppskattad och en bestseller, som fick tryckas om till totalt 5 000 ex. Dessutom blev detta stommen till en populär samtalsserie på Vara Konserthus 2014–2016, där 14 av entreprenörerna delade med sig av sina livserfarenheter vid sju temakvällar under ledning av marknadschefen Thomas Tegnér med undertecknad som side-kick. Ett lokalt Skavlan-upplägg som blev en publiksuccé med i snitt ca 200 personer per kväll som andäktigt lyssnade och fängslades av respektive Världens Skaraborgares drivkrafter.

Tanken bakom att lyfta fram dessa " Världens Skaraborgare" är att vi alla tillsammans i Skaraborg ska kunna lära av goda förebilder för att inspireras till att få fram morgondagens förebilder och jobbskapare. Det var även anledningen till att min forna arbetsgivare Länsförsäkringar Skaraborg engagerade sig som utgivare av boken: Finns det inga nya företag så skapas inga nya arbetstillfällen och därmed inga nya kunder för framtiden!

Vilka gemensamma nämnare finns då bland världens Skaraborgare?

Alla har starka drivkrafter i sig redan från början och mer än en gång har de fått hitta egna

överlevnadsstrategier under tuffa förhållanden tidigt i livet.

De är oftast uppvuxna i trygga miljöer utan extravaganser, företrädesvis på landsbygden med närhet från jord till bord.

Hushållning med resurser är något som alla fått lära sig från början. Såväl med sina egna resurser, liksom även materiellt och ekonomiskt.

Alla har haft entreprenörskapet i blodet och provat på att göra affärer eller andra prestationer i tidig ålder i liten skala, som sedan efter hand växlat upp.

Alla har haft känslan för timing och vågat satsa i rätt läge. Flera utan att skuldsätta sig från början, istället har de satsat rätt med redan sparade slantar som insats.

Alla har en klar målbild i tidigt skede av livet över vad de vill uppnå. En egen vision, ibland även en egen mission.

Alla har haft det gammaldags prefixet e, som signum: envisa, energiska, engagemang, entreprenörskap (ej att förväxla med morgondagens e-prefix som i e-post, e-handel osv).

Ingen har brytt sig om att Jantelagen har funnits. Åtminstone har den varit osynlig i deras sinnevärld. Ändå är påfallande många fina lagspelare och har haft en sällsynt förmåga att skapa ett vinnande lag kring sig.

Skaraborgs utmaningar

Skaraborg står inför ett stort antal utmaningar, som framkom vid hearing med dussintalet största näringslivsföreträdarna i Skaraborg våren 2011. Dessa kan summeras till följande viktigaste punkter, som vi alla fokuserat på sedan dess för att åstadkomma en positiv utveckling av vår hembygd:

- Stärk Göteborg som kommunikationsnav i Västsverige
- Bygg ut E20 till minst fyrfilstandard genom hela Skaraborg
- Bygg ut förtätning mellan de fyra noderna i Västsverige
- Öka attraktiviteten för att bo, verka och leva i Skaraborg
- Öka antalet eftergymnasialt utbildade i Skaraborg
- Stärk Högskolan i Skövde och SLU i Skara
- Stöd nyföretagande/klusterbildning inom naturliga profilområden
- Öka tillgången till lokalt riskkapital
- Skövde måste ta på sig ledartröjan i Skaraborg

Gemensamt för dessa utmaningar är att Skaraborg även i fortsättningen i huvudsak måste leva på egna meriter. Skaraborg måste vara attraktivt för studenter, arbetskraft, entreprenörer samt

intellektuella från andra delar av Sverige och omvärlden. Därför blir tillgången på humankapital den avgörande faktorn för ekonomisk utveckling och välfärd även i Skaraborg.

Vad behövs för att få fram Världens Skaraborgare – även i framtiden?

Här följer några av de viktigaste punkterna för att Skaraborg ska kunna fortsätta utvecklas med starka entreprenörer som jobbgeneratorer:

Vi måste skapa en ny egen Skaraborgsanda, där vi så långt som möjligt skapar arbetstillfällen lokalt genom konsekvent upphandling av kollegor i Skaraborg.

Vi måste tala väl om Skaraborg, vår attraktivitet och livskvalitet. Särskilt när vi är utanför Skaraborg. Den bild vi då ger av hemmaplan är avgörande för om vi ska kunna attrahera inflyttande företag och privatpersoner till vår provins.

Det är av största vikt att Skaraborg erbjuder varierat och rikt socialt utbud i form av trygghet, sjukvård, utbildning, fritid och kultur, för att kunna attrahera nyinflyttade och få folk att stanna kvar, samt återvända till Skaraborg.

Andelen med längre akademisk utbildning är ca 13 procent i Skaraborg vilket är tio procentenheter lägre än värdet i Göteborgsregionen. Dessutom med

lägre ökningstakt. Detta måste ändras såväl antals-
som attitydmässigt.

Vi måste skapa en helt annan jordmån för
nyföretagande samt lokalt sådd- och riskkapital för
de små företag som ska våga ta steget upp och
anställa flera.

Vi måste slutligen avskaffa Jantelagen och
bypolitiken, och istället uppmuntra och glädjas åt
var och en som lyckas och är unik.

Har Du själv goda idéer och förslag till
förbättringar som gynnar Skaraborgs position i
världen och som ger möjligheter att få fram nya
världens Skaraborgare, är Du varmt välkommen att
höra av Dig till mig, så lovar jag att föra detta vidare
till " de som makten haver".

För Skaraborg – i framtiden!

FRÅN JORD TILL BORD

I takt med urbaniseringen har det blivit allt mer nödvändigt att närma konsumenterna som tappat fotfästet med myllan till producenterna lokalt. Detta konsumentfokus har kommit till uttryck på många sätt i Skaraborg genom decennierna. Här kommer en resumé över vad som hänt från jord till bord:

1814 utlyste kung Karl XIV Johan genom Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien att det behövdes "en stark samlande kraft på landsbygden" som beslöt att starta Hushållningssällskap i alla län. Dessa startade i sin tur bland mycket annat nyttigt även lantbruksutställningar 1846 som blev en hundraårig epok i lantbrukets utveckling. Eftersom merparten av befolkningen bodde på landsbygden och levde nära eller själva var del i livsmedelskedjan, så var dessa lantbruksutställningar helt inriktade på producenterna med djurutställningar och uppvisande av ny teknik för att kunna bibehålla den beslutade minst hundraprocentiga självförsörjningsgraden.

1935 var första gången som första allmänna distriktslantbruksmötet förlades till Axevalla Hed efter tre års planerande i midsommartid i sex dagar med strålande väder. Här framträder flera inslag av

konsumentkaraktär, som ett uttryck för industrialiseringens och urbaniseringens snabba utveckling mellan världskrigen. Det blev t ex så varmt att vatten kördes i skytteltrafik med dåtidens mejerimjölkvagnar till de törstande 71 000 besökarna. En anekdot ur affischen från utställningen är följande programförklaring:

kl. 10.00 Utställningen öppnar, kl. 10.30 Kreaturen anlända, kl. 11.00 Svinen anlända, kl. 11.30 Eders Kunligheter anlända, kl. 12.00 Gemensam middag!

1958 blev en milstolpe för utvecklingen av lantbruksutställningar, med ursprung i Skaraborg: Då anordnades Europeiska Lantbruksmässan Axevalla (ELMA). Året därpå arrangerade Hushållningssällskapen Rikslantbruksmötet (RILA) vid Rosenlund i Jönköping.-Organisationschef för såväl ELMA som RILA var Eric Hållander, ägare och vd för Västergötlands tryckeri i Skara. Han startade även motsvarande skogsmässa längs Norrlandskusten, NOLIA. Från 1961 har jord- och skogsbruksmässan i Jönköping hetat ELMIA där I står för tillägget industri. Detta har utvecklats till Sveriges särklassigt största permanenta utställningsområde. Ursprunget är dock likt Svea Rikes vagga alltifrån Skaraborg!

1985 fick undertecknad ansvaret som utställningskommissarie för 50-årsfirandet av första lantbruksmötet på Axevalla Hed av bestyrelsen för Skaraborgs läns Hushållningssällskap. En utmaning med 130 utställare, 300 djur, 2 000 kvm utställningsyta under tak som byggdes upp för eventet av frivilliga gillesmedlemmar. Det kom cirka 35 000 besökare på fem dagar i anslutning till Trippeltravet och Stochampionatet på Axevalla travbana! Vi döpte utställningen till "från jord till bord" för både dig som är konsument och producent. Ur programbladet saxar jag min välkomsthälsning: "Tidsmässigt har det aldrig känts mer angeläget att klargöra kedjan och minska klyftan från jord till bord. Vi välkomnar alla som deltar i kedjan från jord till bord. Bordet är dukat, låt dig väl smaka!"

En av de mest besökta avdelningarna kallades "Mat är sköj" där Hushållningssällskapens hemkonsulenter presenterade lokala matrecept. Utställningen blev en succé på många sätt eftersom den både lockade travbesökare liksom barnfamiljer till Bert Karlssons nyöppnade Sommarland, vilket ledde till att den upprepades såväl 1987 som 1989 med fortsatt lyckat resultat, om än det gav upphov till trafikkaos ända ut på E20 varje gång!

1991 var det dags att ta konceptet från jord till bord vidare till storstaden Göteborg. Artistchefen på

Liseberg ringde och önskade att vi skulle göra en skördehelg på Liseberg.

”Vi kommer om vi får lika bra betalt som bästa artisterna på Stora Scenen, för vi levererar stor scenkonst”, svarade jag kaxigt, och vi fick det! Därmed var Landsbygdsfesten på Liseberg fött. Ett evenemang som slog publikrekord för en septemberhelg direkt och som pågick med de fyra västsvenska Hushållningssällskapen som arrangörer i tre år, innan Liseberg själva tog över i egen regi. Än idag är denna skördefest en av de mest publikdragande helgerna på Liseberg! Vi hade bland annat tävling i mjölkning på stora scenen som blev huvudrubrik och bild på Göteborgspostens första sida dagen efter, kobingo liksom Drängastenslyftet och barn i cowboydräkter som visade kalvar med mera förutom hundratals matstånd med lokala specialiteter till besökarna. Sällan har kedjan från jord till bord känts så kort!

1992 tog Hushållningssällskapet Skaraborg även initiativet till en lokal matbok som byggde på alla recept som samlades in av hemkonsulenterna genom våra utställningar. Bokens namn blev Västgötamat – en kulinarisk resa från jord till bord. Den blev en succé som trycktes om tre gånger fram till 1996 och sålde slut 11 000 exemplar som nu finns spridda till glädje och nytta för alla som värnar lokala mattraditioner.

På 1990-talet övergick de tidigare stora utställningarna mer till lokala företeelser i skuggan av ELMIA och Borgeby i Skåne som alltmer blev riksutställningar. Ett bestående exempel på detta är Logårdsdagarna på Hushållningssällskapets donationsgård utanför Grästorp. Som komplement till detta utvecklades även Farmers Market på Skarabörgska efter en inspirationsresa till Kalifornien, som blev Torglördagar i Jung respektive Bonnamarknad på Tre Älgar i Grästorp. Det senare är fortfarande bestående. På motsvarande sätt inspirerades vi av Bed&Breakfast-konceptet vid en studieresa till södra England. Detta förädlades på hemmaplan till Bo på Lantgård, som blivit ett begrepp inom besöksnäringen. Redan 1979 startades Skaraborgs Trädgårdsprodukter ekonomisk förening på initiativ av oss på Hushållningssällskapet med ett samlat lokalt grönsaksutbud till västsvenska butiker. Basen var kontraktsodlarna av morötter till Toppfrys samt vitkålsodlarna till Dafgårds kåldolmar, som utökades till ett 40-tal initiativrika odlare med bevattningsmöjligheter. På sex år skapades cirka 300 nya arbetstillfällen och föreningen omsatte 40 Mkr i det som då bytt namn till Västgrönt och idag heter Mellansvenska Odlare.

På 80–90-talet utvecklades det även flera andra lokala varumärken och destinationer som till exempel Skaraborgs Potatis AB, Gården-produkter,

Västgötalandet, Lokalproducerat i Väst samt ett stort antal egna gårdsbutiker, caféer och restauranger med egna varumärken. Fler mötesplatser där producenter och konsumenter möttes, bildades bl. a på Sötåsen Lantbruksskola liksom Logårdspuben och Café Viken. Inom fiskeområdet utvecklades det unika Hökensås Sportfiske i regi av Skaraborgs läns Hushållningssällskap till landets lönsammaste sportfiskeområde med cirka 30 000 sålda fiskekort bland 300 000 friluftsbesökare i naturreservatet Hökensås. En viktig delmängd blev Fishing Top Ten där Turistrådet marknadsförde de tio bästa fiskevattnen i Sverige gemensamt för utländska besökare. Affärsidén för helheten blev "från rom till gom", som travesterar på från jord till bord. Hökensås Sportfiske äger hela kedjan från kläckningsanläggningarna på Källefäll, via fiskodlingar där och i Baltak ut till de 20-talet rena Hökensåssjöarna där put- and take-fisket utövades, samt drev Hökensås Vårdshus och samarbetar med Hökensås semesterby. Kort sagt framgången ligger i att kontrollera hela kedjan från rom till gom. Integrering i värdekedjan är nyckeln till hållbar tillväxt!

Under 2000-talet återkom från jord till bord i ny tappning med tre På Landet-mässor i anslutning till Axevalla Travbana 2010, 2012 och 2014. Ledstjärnan för mässorna var det goda livet på landet och mellan

10–20 000 besökare upplevde detta varje gång. De flesta centralorter i Skaraborg har numera skördefester eller motsvarande landsbygdsfirande på sina respektive torg, gärna med lokala specialiteter såsom till exempel Jordgubbens Dag i Vara. Den fest som utvecklats mest publikmässigt är Matfestivalen i Skövde sista helgen i augusti. Den startades 1998 som SM i grillning och har utvecklats som Matfestival till att årligen locka cirka 50 000 besökare vilka äter i snitt 75 000 smakportioner av lokala specialiteter samtidigt som Hertig Johans Torg omvandlas till ett stort salutorg för närproducerat. Detta har även fört med sig att hela kockeliten vill vara på plats och uppträda med sina matkonster. Den senaste utvecklingen har därför blivit starten av Skövde Outdoor Festival, som markerar människornas nyvunna intresse för friluftsliv och natur, samt att sätta in matkonsten i detta sammanhang. Därför startades SM i utomhusmatlagning för såväl proffs som amatörer ifjol, som redan på grund av stort intresse lett till en kvaltävling i Skellefteå innan svenska mästerskapet avgörs på Billingen under denna festival i år!

Var finns morgondagens mötesplatser från jord till bord? I en allt mer digital värld gäller det att mötas på konsumenternas egna villkor. Alla livsmedelsföretag måste klara livsmedelskraven med minst EU-standard i en öppen och fri marknad. Alla

måste även finnas i den digitala världen med egna hemsidor och möjlighet till alltmer affärer via nätet. Exempel på detta är att Skaraborg är föregångare i landet genom Hushållningssällskapet Skaraborg igen att starta REKO-ringar enligt finsk modell. Ett sorts bakluckeloppis med lokal mat, som marknadsförs via Facebook och betalas via Swish, där det i skrivande stund finns ett 30-tal rekoringar via Lokalproducerat i Väst i Skaraborg! Kosläpp på våren, öppna gårdar, lokala producent-bloggare och Farmers Dinner är ytterligare exempel på nya innovativa sätt att korta kedjan från jord till bord. Fortfarande väntar jag dock på att initiativ tas för att korta hela kedjan från jord till bord med en heltäckande Skaraborgsk saluhall som etableras i strategiskt exponeringsläge på hemmaplan! Affärsidén torde bli: Dä sa va terättalagt, billit, görgött – å nöttit!

Avslutningsvis vill jag mot bakgrund av ovanstående historiebeteckning reflektera över mantrat tänk globalt och handla lokalt: I takt med att landsbygden avfolkades och urbaniseringen ökade som följd av industrialiseringen, har människor alltid törstat efter lokal matkunskap från jord till bord. Definitionen av välfärdsbarn på 60-talet, att det var barn födda i staden av föräldrar som bott hela sitt liv i staden är talande och skrämmande. Tvärtom anser jag att det är konsumenterna som lever nära

producenterna och naturen som är morgondagens vinnare. Detta har accelererat under kunskaps- och IT-samhällets framväxt, där medvetenheten om de positiva hälsoeffekterna som skapas av närproducerad mat ökat kraftigt. Lägg därtill de goda samhällseffekterna som lokalproducerad mat i form av ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet skapar. Därför är vi på god väg att förlänga och fylla vår devis med ett livsnödvändigt ökat kretsloppstänkande: Från jord till bord – och åter jord igen!

VÄSTGÖTAKLIMAX

Västgötaklimax är en viktig berättarkonst som vi Skaraborgare utvecklat över tid till ett välkänt begrepp.

En västgötaklimax är enligt Wikipedia en retorisk stegring som i stället för att följas av kulmen, följs av en sats av lägre grad, exempelvis en underdrift. Västgötaklimax är synonymt med antiklimax eller en ofrivillig antiklimax med komisk effekt. Den som berättar något bygger upp en stegring som får ett snöpligt slut. Det går ut på att historien egentligen inte har någon poäng och avsaknaden av denna poäng blir just poängen.

I början av detta århundrade hade Radio Skaraborg ett mycket populärt program, som de kallade Västgötaklimax. Flera lokala komiker tillsammans med Robert Gustafsson som draglok berättade egna eller lyssnarnas roliga historier live. Medverkande var Runo Sundberg, Claes Astin, Rolf Hörnfeldt, Gillis Hellberg, Owe Hellström och Andreas Ljung samt Carl Thulin från Radio Skaraborg. Succén blev stor och sporrade av detta förevigades dessa program med två cd-skivor sponsrade av Länsförsäkringar Skaraborg som vill bevara det lokala och personliga mötet, på initiativ av undertecknad. Dessa såldes slut och trycktes om

och spelas än idag ute i stugorna eller i motorfordon på långfärd flitigt.

Några goda exempel på Västgöta klimax ur denna programserie är följande:

På ett årsmöte för den lokala högerföreningen i Härlunda utanför Skara har ombudsmannen Lars Svedlund berättat följande från verkligheten: När man kom till valen, så föreslogs det "ömval" på varenda punkt. När man till slut kom fram till "revesorsuppleanten" så föreslogs Anders i Norrgår'n och det blev klubbat för ömval. Då reste sig hans granne upp och informerade om att han dog i höstas! Ordföranden summerade dock att "dä ä ente särskilt betungande, så vi väljer om honom i alla fall". Därmed fick föreningen en revisor på jorden och en i himlen det kommande verksamhetsåret!

En poliskonstapel stoppade en odalman på väg in till Skövde i sin bil för nykterhetskontroll. "Blås i ballongen", uppmanade konstapel'n. "Hä, dä gör ja ente" upprepade den överförfriskade mannen tre gånger. Då konstaterade konstapel'n krasst: "Blås i ballongen, annars gör ja dä själver, å då åker du dit i alla fall!"

Carl Thulin var ute och intervjuade gamla original på Varaslätten. Många av dessa var goda entreprenörer på den företagsamma Varaslätten. En gång intervjuade han en man som konstruerat och tillverkat trappor i hela sitt liv. I direktsändning

frågade reportern hur många trappor han gjort i sin dag. Farbror'n tvekade med svaret varpå reportern fyllde i att han kanske gjort så många trappor så de räcker ända upp till himlen! Svaret kom blixtnabbt och dräpande: "Hä, ja gjorde ju källartrappor, sörru!!"

En tågresenär som skulle till Göteborg gick på fel tåg i Falköping. Väl på plats och när det rullat iväg frågade han den fina damen mitt emot: "Varsch ä ho på väg? Till Stockholm blev det fisförnäma svaret", varpå lokalprofilen snabbt replikerade: "Körs så utvecklinga går framåt. Vi sa åt var sett höll, men kan åka på samma tåg!"

Humor och goda historier har ju alltid varit ett signum för Skaraborgaren, en viktig del av kulturarvet. Goda berättare har i generationer fört arvet vidare. Johan Henric Kjellgren, Sixten Västgöta-Bengtsson och i nutid Robert Gustafsson är väl de mest kända goda representanterna för denna tradition. Lägg därtill Mats Ljung, Runo Sundberg, Rulle Lövgren, Jan Rippe, Birgitta Andersson, Margareta Kjellberg m fl. Den västgöte som förknippas allra mest med begreppet Västgöta-klimax är nog ändå älvsborgaren Jarl Borssén, som med sina rumphuggna repliker och sin mimik blev rikskändis efter sina insatser i bl a Partaj och Gäster med gester. Det senaste exemplet från Skaraborg är

humorkollektivet Kass Humor, som gjort stor succé med sin TV-serie Uti bögda!

Själv är jag mest förtjust i följande Västgötaklimax: den första från Västgöta-Bengtsson och den andra från Thomas von Brömsen:

På ett årsmöte i Salemkyrkan i Larv, kom bygdens dotter som var volontär hem och berättade om allt elände som hon varit med om som sjuksköterska under Kongokrisen i Afrika på 60-talet. När sista ljusbilden visats och taklamporna tändes uppmanade hon församlingen att ställa frågor. Tystnad uppstod, men längst ner i salen reste sig en gubbe yrsvaket, plirade med ögonen och frågade: "Ho hade ena halter söster som hette Stava. Va blé dä å den tro?"

En handelsresande från Göteborg checkade en onsdagskväll in på Stora Hotellet i Nossebro. Upplysningsvis frågade han portiern om det fanns något nöje i tätorten denna kväll. Varpå portiern omedelbart svarade: "Hä, ho ä sjuker!"

Berättarkonst är något som du själv väljer att göra till konst. Men när du väljer att ta det en nivå högre blir det äkta konst. Ja, ungefär som med sång och musik. De flesta människor kan åtminstone hjälpligt sjunga men några vill något mer med sin sång. De börjar träna och utveckla sin sång och så upptäcker de att

andra gillar att lyssna på deras sång. På samma sätt kan du träna upp din berättarkonst. Kom dock alltid ihåg att det är själva berättelsen som är det viktiga och särskilt dess inledning och slut. Du är endast budbäraren!

I nutid har berättarkonsten allt mer övergått till story-telling. Bakom framgångssuccéerna till att Skövde blivit "the game capitol of Sweden" vid Högskolan i Skövde och Gothia Science Park med de populäraste utbildningarna respektive det häftigaste nyföretagandet i gamification, ligger mycket story-telling. Det är det moderna sättet att föra berättarkonsten i allmänhet och Västgöta-klimax i synnerhet vidare i kommande generationer. Kanske vi snart får se ett nytt Skaraborgskt dataspel som heter Västgöta-klimax erövra världen!

FRÅN IDÉ TILL SUCCÉ

Skaparkraften på Varasläppen och uppfinningsrikedomen hos dess entreprenörer har lett till många innovationer som blivit stora och välkända företag. Själv är jag född och uppväxt i denna mylla som bondpojke från Tråvad och vill därför gärna stolt presentera några av dessa pionjärer, som gett ett starkt bidrag till Sveriges industrialisering.

En målerisk beskrivning av Varasläppens grogrund har gjorts av universitetslektor Lars Nyström Göteborgs universitet i hans förnämliga avhandling "Hur bonden blev industriföretagare":

Är det någonstans jorden är platt som en pannkaka så är det här. En jättelik lerpannkaka, inklämd mellan Västergötlands platåberg. I detta landskap får varje höjdsträckning närmast exponentiella proportioner. I sin barndomsskildring från Kvänum, romanens Slättum, beskriver Ove Allanson från Kvänum hur banvallen på smalspåriga Västgötabanan reser sig likt en fjällkedja över slätten. Röken från ångloken tycks bära upp himlen. Detta är västra Sveriges kornbod. Under sekelskiftet var trakten centrum för den havrerusch som under ett par decennier utgjorde motorn i den västsvenska ekonomin. Spannmålshandlarna var

slättens kungar. Sedan dess har förstås även bönderna blivit allt färre. Än idag tillhör emellertid Vara de kommuner som har högst sysselsättning inom jordbruket i riket. Men skenet bedrar. Detta är inget bondeland. Det är ett av de hårdast industrialiserade områdena i hela Sverige. Reser vi på E 20, som idag skär genom bygden, passerar vi det ena industrikomplexet efter det andra ute på fälten.

Själv blev jag varse vad denna bygd betytt för lantbruksutvecklingen nationellt och internationellt, när jag gick den propedeutiska utbildningen till agronom vid Plönninge lantbruksskola utanför Halmstad. Maskinläraren Allan Grytell startade de flesta lektioner med att visa ljusbilder med olika hemmabyggda konstruktioner på lantbruk för dess inomgårdsrationalisering. Efter varje bild frågade han var denna skapelse kom ifrån, och lärde oss elever samtidigt i kör att utbrista "Alltifrån Skarabörg" så högt vi orkade. För det slog sällan fel, dessa Oppfinnar-Jocke-konstruktioner kom från Skaraborg och företrädesvis Varaslätten!

Skall vi vara noga bör vi räkna med två grundarföretag till industrialiseringen på Varaslätten i Kvänumstrakten:

Grönbergs i Öttum och Johan Alfred Kjällströms smidesverkstad utanför Kvänum. Båda räknar sina anor tillbaka till 1890-talet. Båda startade sin tillväxt under 1930-talet till betydande industrier som

Rekordverken respektive Kellve Bulkteknik. Många efterhärnade dessa båda industrier och startade eget företrädesvis med utgångspunkt från den egna gården. Konsekvensen av avknoppningarna blev att allt fler företag sysslade med ungefär samma saker.

Vid början av 1950-talet fanns ett antal företag som gjorde halm- eller höfläktar. Senare har man konkurrerat om bland annat frontlastare, farmartankar, betongblandare och halmhackar. Hela tiden har företagen stulit friskt från varandra och utifrån. Patent har kringgåts eller överträtts.

I detta sammanhang har begreppet "västgöta-japaner" myntats, delvis med en negativ klang, men också med en positiv laddning av företagande, kreativitet och uppfinningsrikedom.

På detta sätt växte en ortsbaserad industriell kompetens fram inom produktion av lantbruksredskap. En förutsättning för denna utveckling var de nära banden till jorden.

De flesta tycks vara överens om att bönderna och dess familjer varit en attraktiv pålitlig och initiativrik arbetskraft. I arbetet på gården har de lärt sig att hantera en bred uppsättning maskiner som kommit väl till pass i industrin, inte minst när produktionen bestått i just jordbruksmaskiner. På detta sätt har de blivit innovativa, strävsamma och sinnrika.

I takt med att storleksrationaliseringen av jordbrukssektorn ökade kraftigt och djuren

minskade fick fler och fler på gårdarna sin utkomst på Varaslättens industrier. När du idag åker längs E 20 finns det max en bonde på tio hemma dagtid på de gårdar som du passerar. Det är den levande landsbygd som vi nu har.

Nio av de tio största industrierna i Kvänumsbygden idag startades av bönder eller söner till bönder. I minst sex fall av dessa började verksamheten på gården. I flera fall bedriver grundarfamiljerna ännu idag jordbruk. Mycket talar för att egen gård utgjorde en god grund för industriellt företagande. Grundförsörjningen var säkrad genom jorden. Det gav en beredskap inför tuffare tider. Med inkomster från jordbruket behövde företagaren inte heller ta ut full lön under det svåra inledningsskedet. Den egna familjen användes som billig arbetskraft. Hela tiden fanns också möjligheten att i viss mån spela mellan jordbruk och industrisysselsättning över årscykeln, eller konjunkturerna. Bonden ägde dessutom en gård. Gården belånades eller såldes för att finansiera den industriella expansionen. Ekonomibyggnader fungerade som en första industrilokal. När verksamheten expanderade kunde den egna åkern tas i anspråk.

På detta sätt har industrin i Kvänumstrakten successivt letat sig nya marknader. Idag kan vi urskilja tre tydliga underkluster. Det första är lantbrukssektorn som alltjämt är viktig. Det andra

specialområdet är ventilation. Runt Kvänums tätort finns ett tiotal företag som sysslar med tillverkning eller installation av ventilationssystem, eller är underleverantörer på området. Det tredje underklustret består av företag som sysslar med stål- och plåtkonstruktioner för byggindustrin. Det handlar som vi sett om modulbyggen, men också om exempelvis stålbalkar eller industriportar. Denna industri har vuxit fram sedan 1960-talet och har sitt centrum i Tråvad väster om Kvänum. Runt allt detta finns slutligen flera legotillverkare som saknar egna produkter men lever på att hantera plåt. Ofta fungerar de även som underleverantörer till andra företag i området. Av bygdens företag ägs de flesta av de mindre alltiämt lokalt. Däremot har många större företag över 50 anställda gått upp i större koncerner, vilket ofta givit tillgång till exempelvis marknadsföringskanaler eller kapital för en fortsatt expansion. Viktiga funktioner som produktutveckling liksom produktionen finns i stor utsträckning kvar lokalt. Dock har några av de största företagen tyvärr lagts ner och produktionen flyttats utomlands.

För att få en uppfattning om hur svårt det är att lyckas, finns en tumregel som ofta åberopas, inte bara bland dessa entreprenörer lokalt: Idén är bara ett på en 100-gradig skala till förverkligande. På denna skala kommer prototypen på nio och de

övriga 90 är tillverkning och marknadsföring dvs hårt arbete var dag. Lägg därtill att det bara är en idé på tio som är bärande, så förstår du att det är en på tusen idéer som lyckas!

Här följer en exposé rangordnad efter storlek på företagen med fokus på urval från Kvänumsbygden på Varaslätten och utgångspunkt från skaparen och människan bakom den grundläggande affärsidén till den industri som blev verklighet. Om vi skulle utökad urvalet till hela Varaslätten hade många fler platsat på listan med motsvarande ursprung och utveckling. För att bara nämna Jula, Skandiaelevator, Akronmaskiner, Svegma, Vedumskök, Ginza, Bala Industrier med flera goda exempel förstår du att detta är en oerhört kreativ och framgångsrik bygd som skapat många lokala arbetstillfällen och globala produkter och tjänster!

Från Karl-Erik Andersson Korsgården Jung till Asko Cylinda

”Jag kan bygga en bättre tvättmaskin själv mamma”, sade Karl-Erik och gick ut i gårdsverkstaden och tillverkade den första prototypen av en trumtvättmaskin med inbyggd centrifug och eget värmesystem. Detta blev grunden till Junga Verkstäder, som sedan köptes upp och blev ASEA Cylinda och ASKO Cylinda. Vara kommuns största arbetsplats med fler sysselsatta här (ca 600 som mest)

än antalet totala lantbrukare i Vara kommun. Tyvärr köptes det upp och lades ner av den slovenska konkurrenten Gorenje och flyttade sin verksamhet till Slovenien 2014. Dock finns utvecklingen kvar i Lidköping.

Från Bertil Gustavsson Emtunga till Pharmadule Emtunga

Anställd hos Kjällströms mekaniska i Kvänum. Blev arbetslös och startade eget med mekaniska tjänster till lantbrukarna i trakten. Slog igenom med farmartankar till bränsle som såldes till oljebolagen för uthyrning till bönderna. Inledde samarbete och så småningom delägarskap med Christer Erikssons Consafe för tillverkning av moduler till oljeplattformar. Sönerna Thore och Rolf köpte tillbaka helheten för att 2009 sälja det vidare till Pharmadule Emtunga. Delar av detta köptes sedan ut av ApplyLeirvik Emtunga AB och verksamheterna bedrivs fortfarande i Emtunga, nu bland annat under namnet Swedish Modules i Emtunga.

Från Harry Johansson och Nils Andersson (sedermera Åkerstedt) Kvänum till Swegon

Lantbrukaren Harry Johansson var en klurig man med brinnande intresse för mekanik. När metallstrejken 1945 bröt ut kom Nils Andersson till

honom och ville bli kompanjon. Javisst svarade Harry, men på två villkor som accepterades: Ingen krigsmaterialtillverkning eller alkoholkonsumtion här! De startade så småningom Plåt Mekano 1951, som sedan blev PM Luft. Denna firma har köpts upp av Latourgruppen och Kvänumsanläggningen är fortfarande den största anläggningen inom Swegon.

Från Karl-Erik Bender Edsvära till Benders

Karl-Erik föddes på ett lantbruk med tillhörande lanthandel, vilket präglade hans uppväxt. Tidigt blev han affärsman och sålde det mesta som gick att sälja från jultidningar till kostymer. Han startade såväl Vättesmadspelen i Edsvära Fotoklubbs regi, som dansbandet Anders Meijers orkester mm. Tillsammans med brodern Arne köpte han en maskin för tillverkning av betongpannor och startade Benders 1960. Idag arbetar Benders inom flera skilda affärsområden inklusive en av Sveriges största travhästverksamheter. Benders är en av de marknadsledande producenterna av betong- och naturstensprodukter i Norden, som även förvärvat Volvos Uddevallaanläggning för det sistnämnda. Marknadsandelarna ute i Europa ökar ständigt samtidigt som sortimentet inom byggprodukter och byggsystem växer för varje säsong. Text i år med ett unikt solcellstak anpassat till deras takpannor. Företaget drivs vidare av sonen Ove som vd och alla

hans fyrlingar arbetar idag inom företaget, vilket borgar för fortsatt familjeäggande. Benders är även hälftenägare till KPAB (tillsammans med bolagets vd), som haft en motsvarande historia med ursprunget i lantbruksnäringen.

Från Gustav Johansson Skattegården i Jung till Kvänum Kök

Gustav Johansson från Skattegården i Jung var son till en skomakare. Tidigt började han hjälpa sin far med att tälja läster i trä. När det var dags sattes han i snickarlära. I tio år var han byggnadsarbetare och möbelsnickare. 1923 öppnade han eget på Åsbogatan i Kvänum. Första köket tillverkade Gustav åt hustru Annas föräldrar på 20-talet. På 30-talet snickrades vävstolar till fattigvården i Malmö. Sjuttio år senare levererades samtliga kök till Turning Torso i samma stad! En mängd prestigepriser har vunnits genom åren då Kvänum kök alltid satt kvalitet och möbelfakta i topp. Kvänum köks historia är en del av berättelsen om hur det moderna Sverige blev till. Finns kvar mittemot där det startade i Kvänum. Dock uppköpta för några år sedan av ett annat framgångsrikt familjeföretag med liknande historia i köksriket, Vedums kök som i år firar hundraårsjubileum.

Från Mats Andersson i Ranagården Längjum till Ranaverken och Borgagruppen

Mats var yngst i en syskonskara på nio personer som tidigt började arbeta hos Bertil Gustavsson i Emtunga, se ovan. Han tog "sin Mats ur skolan" efter sjuårig folkskola och startade eget på hemgården. Ranagårdens svets bildades 1962. Därefter byggdes en fabrik för Rana-balken i Tråvad som blev byggnadsstommen i många stålkonstruktioner för andra fabriker och lagerbyggnader. Ranagårdens Svets såldes 1973 då Mats var 34 år till Bertil Høksten i Göteborg och döptes om till Ranaverken. Nuvarande ensam ägare är Per Kjellström sedan 2003. Företaget Lida startades i Tråvad tillsammans med kompanjonen Kent Svantesson och specialiserade sig på Lidaportar, som sedan döpts om till Prido till större verkstadsbyggnader. Därefter startades plåtbearbetning och försäljning i samband med att Mats inköpte en större gård Borga i Edsvära där även travverksamhet utvecklades. Borgagruppen bildades och förvaltas väl av nästa generation i familjen. Kärnan i Borgas affärsidé är egna produkter som tillverkas på flera platser i Sverige, Polen och Litauen samt försäljning i tio länder. Huvudkontoret finns i Skara.

Från Albin Grönberg Öttum till Rekordverken

Företaget startades 1897 av Albin Grönberg, lantbrukarson från trakten. Till en början bestod verksamheten av smide och reparationer. Omkring 1920 byggdes verksamheten ut för tillverkning av enklare tröskverk. 1927 uppfördes ett eget gjuteri. I samband med det startades även tillverkning av halmfläktar och gröpkvarnar. När skördetröskan gjorde sitt intåg kom behovet av halmhackar. Tillverkningen av dessa hackar startade kring 1950 och har sedan dess varit ryggraden i företagets maskinprogram. Familjen Grönberg kom att driva företaget i tre generationer fram till 1983. Rekordverken köptes då av Karl-Erik och Arne Bender. 1988 förvärvade Sven Johan Persson Akron i Järpås Rekordverken som därmed ingår i den grupp av företag som benämnes Runstenengruppen. Fortfarande drivs denna framgångsrika grupp inom familjen efter generationsskifte. Tillverkningen vid Rekordverken består idag till större delen av Rekord sortimentet vari ingår halmhackar, agnspridare och inplastare för fyrkantbalar.

Från Johan Alfred Kjällström i Kvänum till Kellve

Företaget startades 1890 som Kjällströms mekaniska verkstad av Alfred Kjällström som en smedja i Kvänum, med tillverkning av bland annat plogar och harvar. Sonen Sven Kjällström övertog

verksamheten när fadern dog 1924. Tillverkningen utökades med fler produkter inom jordbruksnäringen. Kellve utvecklades till en modern bandtransportörtillverkare i samarbete med världens ledande tillverkare för mobila kross- och siktverk. Göteborgsbaserade Provator AB förvärvade 2008 företagen i Kellve gruppen. Kellve Group AB blev moderbolag till de rörelsedrivande bolagen Kellve Sweden AB, Kellve Service AB, ASM i Askersund AB. 2010 förvärvades Primogum till koncernen.

Från Ingemar Ronger Badenetorp Kvänum till Rotage, Rotage Agri och RAIS

Ingemar är ett typexempel i modern tid på samma snabba och målmedvetna utveckling som sina föregångare ovan. Allt startade hemma på gården 1979 med en verktygslåda och ihopsättning av lantbruksmontage. Första verkstaden iordningställdes i egen regi 1982. Den första lasermaskinen köptes in 1990. Ny fabrik på 2600 kvm byggdes 1996.

Investerade i en svetsrobot från ABB och blev därmed automatiserad i alla processer 2012. Affärsidén idag är att med senaste teknik vara komponentleverantör av laserskurna och stansade plåtprodukter till den skandinaviska marknaden. Företaget är numera sålt till Sveaverken.

Ingemar startade och drev även Rotage Agri samt RAIS 2017 som finns kvar på gården. Tyvärr har Ingemar Ronger alltför tidigt hastigt avlidit i sommar och förstämningen och saknaden bland släkt, vänner och kollegor är mycket stor.

Från Svante Andersson Tråvad till Stenhaga Invest

Svante Andersson är ytterligare ett exempel på modern skaparkraft. Han kommer från bondgård och en drivkraftig företagarläkt. Hans farbror är Mats Andersson Borgagruppen ovan. Hans framlidna far Bengt startade Tråvads Pumpindustri som gick upp i Ranaverken och hans två bröder Magnus och Mattias driver framgångsrikt livskraftiga företag.

Svante startade som fjortonåring handel med mopeder och bildelar. Verksamheten utvecklades via möbelhandel och Bilkompaniet till fastigheter och andra områden. Stenhaga Invest är moderbolaget och har fått sitt namn efter släktgården Stenhaga Gård, som även den ägs av Svante Andersson. Numera finns det mesta inom bolagskoncernen som även äger Bjertorp Slott i Kvänum. 2013 blev han årets företagare i Västsverige utsedd av tidningen Affärsvärlden.

Tanken med diversifieringen av fastighetsinnehav samt bolag inom industri, IT och tjänster är att även i dåliga tider ha företag inom koncernen som

går bra, vilket ger utrymme till strategiska förvärv till fördelaktiga villkor. Hans största bolag är nu Swedish Modules i Emtunga (se ovan Bertil Gustavsson) samt fintechbolaget Aptic med huvudkontor i Skövde.

Avslutningsvis vill jag summera dessa ovanstående tio viktiga personers livsgärning med att citera summeringen av den röda tråd som finns av skaparkraft för dem som finns med i boken Världens Skaraborgare:

Alla har starka drivkrafter i sig redan från början och mer än en gång har de fått hitta egna överlevnadsstrategier under tuffa förhållanden tidigt i livet.

De är oftast uppvuxna i trygga miljöer utan extravaganser, företrädesvis på landsbygden med närhet från jord till bord.

Hushållning med resurser är något som alla fått lära sig från början. Såväl med sina egna resurser, liksom även materiellt och ekonomiskt.

Alla har haft entreprenörskapet i blodet och prövat på att göra affärer eller prestera på annat sätt i tidig ålder i liten skala, som sedan efter hand växlat upp.

Alla har haft känslan för timing och vågat satsa i rätt läge. Flera utan att skuldsätta sig från början, istället har de satsat rätt med redan sparade slantar som insats.

Alla har en klar målbild i tidigt skede av livet över vad de vill uppnå. En egen vision, ibland även en egen mission.

Alla har haft det gammaldags prefixet e, som signum: envisa, energiska, engagemang, entreprenörskap (ej att förväxla med morgondagens e-prefix som i e-post, e-handel osv).

Ingen har brytt sig om att Jantelagen har funnits. Åtminstone har den varit osynlig i deras sinnevärld.

Ändå är påfallande många fina lagspelare och har haft en sällsynt förmåga att skapa ett vinnande lag kring sig.

Referenser:

Lars Nyström, "Hur bonden blev industriföretagare", *Bebyggelsehistorisk tidskrift*, 2006, sid 55–70.

Ove Allansson, "Slättum".

Ingemar Jacobsson, "Entreprenörerna – I huvet på en gammal fabrikör".

Ulf C Nilsson och Carl Henrik Ohlsson, *Världens Skaraborgare*, Skövde 2011.

Respektive företags hemsidor angående historiebelysningen.

LILLA HUSET PÅ PRÄRIEN

Årets bok från Skaraborgs Akademi har temat "Litet blir stort", det lilla i det stora. För min del kom jag direkt att tänka på Göteborgshumorns sätt att beskriva Göteborgs Symfonikers filial Vara Konserthus som "Lilla huset på prärien". Som infödd "schlättabo" är jag sedan 2016 stolt extern styrelseledamot i det huset, därav rubriken. Få känner till historien bakom tillkomsten av denna kulturella pärla på Varaslätta, dess uppnådda framgångar och erkännande samt framtida visioner. Därför tänkte jag ta med dig som läsare till Vara Konserthus födelse och till dess utveckling som präglats av starka individer som insett kulturens oerhörda vikt och kraft och hur den kan bo, verka och leva i Skaraborg! Häng med:

Bakgrund

I början av 1990-talet var Vara kommun bland de sämsta i klassen inom alla benchmark med övriga kommuner såväl i Skaraborg som i Sverige: Utbildningsnivån var låg. Medelinkomsten var även låg. Befolkningen var mycket homogen. Befolkningsutvecklingen var negativ och urbaniseringen stor till större städer i regionen och nationellt. Nyföretagandet var lågt och befintliga industrier

nyanställde inte i så hög grad som var nödvändigt. Ekonomin var dålig i kommunen och krävde såväl effektiviseringar som skattehöjningar. Självbilden var heller inte bra, mentaliteten att borta bra men hemma bäst användes ofta till försvar. Ändå var varken innevånarna eller kommunens anställda stolta över sin kommun utåt. Kort sagt stod Vara Kommuns ledning inför strategivalet att vara eller inte vara - i Vara!

1991 anställde kommunen Gert Norell som kommundirektör vilket han var ända till 2015. Vid valet 1992 blev det maktskifte och moderaten Jan Erik Wallin blev kommunstyrelsens ordförande och kommunalråd t. o. m. 2010 samt oppositionsråd ytterligare två år till 2012. De blev snabbt ett framgångsrikt radarpar i många år som fann varandra i ovanstående bakgrundsanalys och kompletterade varandra väl i sina rollspel. Gert var den store idégivaren och oräddade innovatören med stark genomförandekraft. Jan Erik den kloke politiska ledaren som arbetade hårt strategiskt och visionärt utan att lägga sig i den operativa driften som Gert genomförde med högt tempo. Tillsammans med kommunledningen och kommunstyrelsen enades man om tre framgångsfaktorer som man satsade på samtidigt som rationaliseringar genomfördes:

Kultur, kompetensutveckling samt internationa-- lisering.

Vara måste bli en egen prick på kartan som alla vill komma till. Inte konkurrera, utan komplettera det grannkommunerna satsar på, visionerade kommunalrådet Janne. Målsättningen är att bli det goda exemplet i Sverige som konsekvent och uthålligt satsar på kulturen som framgångsfaktor konstaterade kommundirektören Gert.

Resultaten och uppmärksamheten lät inte vänta på sig: 1993 fick Vara Kommun utmärkelsen Sticka ut hakan-priset, för sin målmedvetna kompetensutveckling av alla ledare som sattes på skolbänken och läste in tio relevanta högskolepoäng vid Högskolan i Skövde. Detta ledde till att var och en fick resultatansvar delegerat ut i organisationen, en treårsbudget upprättades för långsiktig planering, vilket ledde till stora kostnadsbesparingar och effektiviseringar, så att skattehöjningarna kunde minimeras. Flera år senare blev man även årets superkommun som ett bevis för att nyckeltalen kraftigt förbättrats. När det gäller internationalisering startades flera strategiska vänorter. Kommunen öppnade som en av få kommuner tidigt eget kontor i Bryssel för att lära sig och skapa kontakter på EU-nivå efter inträdet. Dessutom fick all personal i omgångar åka utomlands för

affärsplanering för att våga tänka stort och göra benchmark med det privata näringslivet som förebild.

När det gäller kulturen föddes embryot till detta på ett ledningsseminarium i Vara Kommun i mitten av 90-talet. Vara var uträknat visade SWOT-analysen. En studieresa gjordes till Holstebro i Danmark, som satsade strategiskt på kulturen som framgångsfaktor. Man blev imponerad och bestämde sig för att satsa på kultur som livskvalitet för individen och utvecklings- och etableringsfaktor för samhället.

Från idé till beslut

Vindarna vände och bland annat ökade gymnasieintaget i Vara. Lagmangymnasiet som då hade ca åttahundra elever plus personal behövde därför bygga ut aulan mm för att möta framtida behov. I utdrag från kommunfullmäktiges protokoll 96-03-25 beslutades att starta projektet FramtidsVara och reservera 30 Mkr för detta. 96-04-09 utvecklades beslutet med delprojektet Framtidshuset, vilket avsåg utbyggnaden av Lagmangymnasiet. Kommundirektören fick tillsammans med sin ledningsgrupp i uppdrag att komma med förslag. Han kopplade ihop utbyggnationen internt med tanken om att satsa på kulturen som framgångsfaktor. Internt handlade all argumen-

tation om utbyggnad av gymnasieskolans aula, vilket även kommunfullmäktige så småningom fattade beslut om 99-03-01. Externt kommunicerades samtidigt att Vara ville bygga ett konserthus. 02-01-28 beslutade fullmäktige om Lagmansgymnasiets om- och tillbyggnad. Den ursprungliga planen med en byggyta på 3 150 kvm utökades med en aula till totalt 4 700 kvm. Aulans användningsområde prioriterades enligt beslutet till skolans behov i första hand, musikframträdanden i andra hand och teaterföreställningar i tredje hand. Aulan dimensionerades för 500 sittande personer, med mindre mötesrum, foajé och caféutrymmen i nära anslutning därtill. 2002-03-01 beslutade fullmäktige om den totala byggnationen av Framtidsvara på Lagmansgymnasiet. 75 Mkr i investeringar och 5 Mkr därtill i inventarier reserverades och produktionstiden beräknades till arton månader. En totalsumma som 2003-01-08 anmäldes öka med ytterligare 5 Mkr. Vid detta fullmäktige togs även beslut om att driva Vara Konserthus i självförvaltningsform. Att driva Vara Konserthus i bolagsform var då ogynnsamt bland annat ur momsperspektiv. Konserthuset blev därmed formellt en resultatenhet direkt underställt kommunstyrelsen.

Besluten om utbyggd aula och Framtidshuset var därmed fattade. Än i dag har mig veterligt inte Vara kommun fattat något beslut om att bygga det Konserthus som sedan snart tjugo år finns på plats och blivit så framgångsrikt, avslöjar Gert Norell.

För att nå våra mål ställde vi oss frågan: Vem blir imponerad av en kommun som skall bygga en aula? Alltså inte ett ord om aula vid kontakter utanför kommunen. Det var strategin för att skapa nyfikenhet och intresse för vårt projekt externt, minns dåvarande kommundirektören.

Som en viktig förutsättning och garant för den långsiktiga kultursatsningen var kommundirektören och kommunalrådet övertygade om att Västra Götalandsregionen och dess kulturinstitutioner måste bli starka medspelare. De fick nys om att Göteborgs Symfoniker i Konserthuset förgäves letade efter bra konsertlokaler att gästspela i runt om i regionen. Sedan Symfonikerna fått Västra Götalandsregionen som ny huvudman var det viktigt att regelbundet kunna framträda även utanför Göteborg. Vid denna tidpunkt var Lars Nordström rektor på Handelshögskolan tillika ordförande i regionens kulturnämnd och blev kontaktad av kommunledningen i Vara för en uppvaktning. Han hade nyss backat upp en lyckad

satsning på ett mindre konserthus i Mellerud så han var nyfiken på Varas idéer.

Kulturnämnden kan stötta Varas satsning under förutsättning att kommunens engagemang är det rätta och att det satsas på musik brett, inte bara konserter som blir för smalt. Göteborgsoperan hade vid denna tid öppnat en filial i Skövde som kunde agera förebild inom symfonikernas område. Gör en genomarbetad plan med dessa förutsättningar, kontakta Sture Carlsson som kan bedöma storleken och återkom önskade Lars.

Sagt och gjort. Kontakt togs med Sture Carlsson som vid denna tidpunkt var vd för Konserthuset i Göteborg och därmed även konstnärlig ledare för Göteborgssymfonikerna. Sedermera blev han förbundsdirektör för Svensk Scenkonst, och därefter chef i kortare eller längre perioder för ett antal kulturinstitutioner i Göteborg och Stockholm.

Han lyssnade till de högtflygande planerna i Vara som framfördes av kommundirektören Gert Norell och stadsarkitekten Rune Winsnes vid mötet med sin ledningsgrupp. De visade en skiss på en aula som konserthus med sjuhundra åskådare i lilla Vara. De lyssnade förstrött i maktens boningar i stora staden på vad lantisarna presenterade. För att testa om de menade allvar gav dock Sture dem en

utmaning och råd samt bad dem återkomma med denna hemläxa:

Bygg inte för litet samt satsa på hög nationell kvalitet i kulturproduktionen. Scenen måste utökas, blev Stures råd och test på om de menade allvar. Se till att det blir fint, så att Varaborna blir stolta. Inte en utbyggd aula, det funkar inte kvalitetsmässigt manade Sture. Fixar ni detta, kan det bli en andra hemvist till Göteborgs Symfoniker, som för ett kringflackande liv med spelningar runt om i Västra Sverige i undermåliga lokaler.

Nu vidtog en febril planering av det som skulle bli Vara Konserthus. Byggnadens ritningar och konstruktion fick inspiration från Malmöhus residens och Cirkus i huvudstaden. Första budgeten skrevs på en servett på en krog i Gamla Stan i Stockholm. Teknische chefen Lars Henström fick hålla i hela projektet operativt medan Gert Norell fortsatte forma visionen "Vara Konserthus ska uppfattas som ett ledande konserthus i Norden". De skalade upp skissen till en större scen med biytor samt dryga femhundra publikplatser. Vid återkomsten till Sture Carlsson blev han häpen över att de lyssnat och över vad som proffsigt presenterades. Utan Stures kravställande hade inte Vara Konserthus fått sin status och utformning och Konserthusets ledning gav planerna därmed sin välsignelse. Via en utlyst

namntävling döptes tillbyggnationen till skolan för Vara Konserthus. Förslagsställare var Marie Persson, som då arbetade på bygg- och miljöförvaltningen.

Vid återkopplingen till regionens kulturnämnd blev det inga stående ovationer, men nämnden lämnade ok till bidrag. Dock avslog man begäran om delägarskap från Vara kommun i syfte att bli så tydlig beställare som möjligt. Det fastslogs även att Vara Konserthus skulle bli Göteborgs Symfonikers andra scen, vilket blev en oerhört stor kvalitativ framgång som visade att Vara menade allvar! På invigningen vändes skepsisen från symfonikerna till ett lysande brandtal av chefsdirigenten Neeme Järvi, som talade sig varm för lösningen med det lilla huset på prärien!

På barrikaden för regionens stöd och satsning stod ordföranden i kulturnämnden Lars Nordström, Göteborg. Hans starka vilja att stärka kultursatsningar på landsbygd blev helt avgörande för regionens stöd till Vara Konserthus, Detta fastslår Skaraborgs ledande kulturregionpolitiker Conny Brännberg, som även han var med och drev processen till den lyckade lösning som ännu idag består och utvecklas.

När jag intervjuar Lars Nordström inför den här artikeln, är han vid 79 års ålder fortfarande aktiv och alert i bland annat Läcköstiftelsens, Skara Skolscens

samt Nordiska Akvarellmuseet. Hans medskick för framtiden är väl värda att citera:

Det finns en stark oro för att kulturen oförskyllt kommer i kläm ekonomiskt, när pandemins effekter kommer att ge stora och långsiktiga förluster i näringsliv och samhälle. Pruta aldrig på kvaliteten för att lyckas och få stöd. Internationell klass på scenen är ledstjärnan! Kulturen står inför den stora utmaningen och möjligheten att skapa motsvarande kvalitet på allt som utvecklas och sänds digitalt. En hygienfaktor för framtiden!

Mot denna bakgrund har Västra Götalandsregionen all anledning att vara stolta över sitt mångåriga stöd för Vara Konserthus positiva utveckling, summerar han nöjt.

Vara Konserthus som kulturcentrum i Västsverige
Sture Carlsson tillsammans med konserthuschef Kerstin Fondberg arbetade för att knyta olika kulturella institutioner och discipliner i Västsverige till Vara, vilket verkligen placerade Vara Konserthus på den kulturella kartan. Kerstin Fondberg, första VD i aktiebolaget Vara Konserthus ska ha en stor eloge för genomförandet av en omstrukturering av musiklivet i Västra Götalandsregionen till förmån för Vara Konserthus under denna tid. I regionens enhet Musik i Väst fanns tre ensembler som skulle komma att sakna huvudman genom nedläggningen av Musik i Väst. Dessa tre var en barockensemble som hette Corona artis, sångkvartetten Vox och

storbandet Bohuslän Big Band. Alla tre överfördes till Vara Konserthus tillsammans med det regionala bidrag som dessa tre haft inom Musik i Väst i samband med att regionen gav sitt långsiktiga stöd till Vara Konserthus. Ganska snart lades därefter Barockensemblen Corona artis ner eftersom den inte bedömdes ha en ljus framtid. Namnet hade väl ej heller varit passande i nuvarande pandemitider ... Även sångkvartetten Vox fick svårt att hitta sin publik. Efter långdragna förhandlingar lades även denna verksamhet ner. Bohuslän Big Band har däremot verkligen blommat ut som en viktig avdelning och musikalisk spjutspets med internationellt högt renommé inom Vara Konserthus utbud.

De regionala stöd som fanns för de två nedlagda ensemblerna fick Vara Konserthus behålla. Detta blev grundplåten till Arts in Residence-verksamheten, som verkligen blivit framgångsrik. Denna form ger friare utrymme för kulturarbetare inom olika discipliner att långsiktigt utveckla sin konstform utan kortsiktiga krav på att sälja biljetter. Långsiktigt har detta lett till fantastiska föreställningar och turnéer i Västsverige och nationellt!

Konserthuset utlovade genom det regionala avtalet att Vara Konserthus skulle bli Göteborgs Symfonikers andra scen, vilket de sannerligen

uppfyllt. Än idag görs minst fyra framföranden ärligen på den uppskattade Varascenen, som blivit deras hemmaplan.

Regionen har även pekat ut Vara Konserthus som regionalt centrum för all dansverksamhet, vilket även detta kommit igång väl, och går som en dans! Motsvarande väl fungerande centrum finns även genom BBB för storband samt för jazz.

Det är med stolthet jag kan konstatera att det lilla huset på prärien, som vi lite skämtsamt myntade som begrepp från början, blivit ett sådant musikaliskt centrum med så hög kvalitet, inte bara för Västsverige utan även nationellt, konstaterar Sture Carlsson nöjt, men inte belåtet. Det finns än mer att knyta till oss i framtiden. Inte minst genom de möjligheter som den nyligen uppförda Sparbanken Blackboxen ger oss, avslutar han.

Starten

Efter beslutet 2003-01-08 om utbyggd skolaula och organisation av Framtidshuset inrättades ett självförvaltningsorgan.

Självförvaltningsorganet blev i princip ett advisory board med handplockade, för uppgiften kompetenta personer, hämtade ur närings- och kulturlivet. Inga politiska valda eller fackliga företrädare fanns i detta råd, som dock var underställt kommunstyrelsen.

Till detta organ behövdes en operativ kraft. Här anställde kommundirektören direkt under sig konserthusets första chef Anders Söderling. Han var en välkänd och aktad trummis i flera jazzband med stort kontaktnät och bakgrund i kulturen i Västsverige, då som kultursekreterare i regionen för dans och musik.

Anders Söderling gjorde en pionjärinsats för att sätta Vara på kartan i kultursverige och knöt många värdefulla kontakter till konserthuset. Dessutom skapade han en folklig förankring av Vara Konserthus i KulturSverige och hembygden, minns Gert Norell.

Själv blev Anders mäktigt imponerad av kommunens öppna och tillåtande attityd, med stor frihet under ansvar, vilket gav den tillit som gjorde att personalen spände bågen lite extra.

Utan Gert Norells initiativ och orädda drivkraft hade det aldrig blivit något Konserthus, replikerar Anders.

Den folkliga förankringen för detta okända kulturfenomen organiserade Anders med allt från soppluncher, gratiskonserter, gatumusik, drive in teater till mängder av besök och föredrag hos alla ideella föreningar i Vara med omnejd. Allt för att få en folklig förankring och stolthet. Det var även så det

speciella värdskapet för Vara Konserthus initierades, se vidare under rubriken ideella krafter nedan.

Invigningen av Vara Konserthus skedde i september 2003. Smygpremiär och öppet hus den tredje september. Vid den officiella invigningen den femte september utlöstes brandlarmen, vilket skapade stor dramatik under generalrepetitionen så lokalerna fick utrymmas. Göteborgs Symfoniker deltog med hela orkestern. Som kontrast fanns en stor lantbruksmaskinsutställning utanför och välkomnade gästerna. Ett digert program för hela året presenterades med hög kvalitet, vilket gav en lyckad rivstart med försäljning av biljetter.

Ett minne för livet som gav eko i såväl KulturSverige som till näringslivet, anställda och medborgarna om att Vara visar vägen, minns näringslivschefen Ann-Britt Martinsson. Allt var nytt, inte minst för de kommunala tjänstemän som omskolades till marknadsansvariga, kassatjänster med kontanthantering och ny ekonomisk redovisning, vilket ruskade liv i oss alla.

Därefter med folklig förankring samt pompa och ståt nittonde september i närvaro av bl. a. Hertiginnan av Västergötland, kronprinsessan Victoria. Hon åkte häst och vagn från Lassagårdens stuteri i Vara och ett stort säkerhetspådtag skyddade henne.

Motsvarande stor och minnesrik jubileumsfest anordnades även vid tioårsjubileet 2013, samt vid invigningen av Sparbanken Blackbox en hel vecka i november 2019.

Vara Konserthus, mycket mer än skolaula

Bolagisering

2011-11-28 beslöt kommunfullmäktige i Vara att bolagisera verksamheten till Vara Konserthus AB. Bolaget blev ett dotterbolag till Vara Koncern AB som moderbolag. Ett aktiekapital på 2 Mkr tillsköts och bolaget fick fr. o. m. denna bolagisering ett årligt bidrag som i starten uppgick till 10,9 Mkr. Riktlinjer för val till styrelse togs fram och en ny bolagsordning

med följande debatterade ändamålsparagraf fastställdes:

Bolaget ska bedriva och utveckla scenkonsten i Vara Konserthus och eftersträva samarbete med lokala, nationella och internationella aktörer. Verksamheten ska ha stor bredd med särskilt fokus på barn och unga och vara öppen för produktion av experimentell art samt bedriva projekt i samspel med det fria kulturlivet. Bolaget ska driva och säkerställa storbandsutvecklingen. Bolaget ska även bedriva uthyrningsverksamhet samt därtill förenlig verksamhet.

Ledande befattningshavare

Under tiden som självförvaltningsorgan fanns ingen formell styrelse. Detta råd har haft tre ordförande. Spelmannen Gert Olsson blev dess första ordförande. Lars Lundgren, kultursekreterare i regionen, hade även en kort sejour, innan Sture Carlsson övertog ordförandeskapet fram till bolagiseringen av verksamheten på riktigt 2011.

Bolagets formella styrelse har verkat sedan bolagiseringen. Under hela denna tid har Sture Carlsson varit dess eminenta ordförande. Genom sitt ordförandeskap och sin kompetens, alla hans nätverk och kontakter, samt hans stora entusiasm och positiva engagemang för verksamheten, så är

han den främsta katalysatorn till Vara Konserthus framstående position i dagens KulturSverige!

För övrigt har Vara kommun haft modet att utse en bra blandning med kontinuitet och förnyelse av politiskt valda styrelseledamöter med kompetens utifrån kulturinstitutionerna, offentlig förvaltning och det lokala näringslivet, vilket givit en bra mix med beslutskraft och gott arbetsklimat. Sådant smittar av sig!

Mixen med tre politiskt och sex externt valda ledamöter är jag särskilt glad över. Det har verkligen berikat styrelsearbetet till stor nytta för Vara Konserthus positiva utveckling, konstaterar Sture Carlsson. Fler kulturinstitutioner borde våga gå över till denna modell, som är en viktig framgångsfaktor för att kulturen än mer ska kunna integreras i samhällsutvecklingen, menar han.

En annan viktig framgångsfaktor för Vara Konserthus har varit det starka operativa ledarskapet. Många goda och avgörande insatser har gjorts av bolagets vd och ledningsgrupp genom åren. Här följer en uppställning över bolagets samtliga operativt ansvariga, med olika titlar genom åren:

SÖDERLING ANDERS CHEF 2003 t. o. m. 2005-09-30

ALBINSSON STAFFAN CHEF 2005-10-01 t. o. m. 2006-03-31

HANSSON MARTIN CHEF 2006-04-01 t. o. m. 2008-09-30

HENNINGSSON INGEMAR CHEF 2008-09-01 t. o. m. 2009-03-31

FONDBERG KERSTIN CHEF 2009-03-01 t. o. m. 2011-10-31

FONDBERG KERSTIN VERKSAMHETSCHEF 2012-01-01 t. o. m. 2013-10-20

LILLSJÖ HENRIK VERKSAMHETSCHEF 2013-10-05 t. o. m. 2014-04-23

BECKER STAFFAN VERKST DIREKTÖR 2014-04-23 t. o. m. 2019-11-30

LILLSJÖ HENRIK VERKST DIREKTÖR TF 2019-11-13 t. o. m. 2020-05-31

KLOO PETRA VERKST DIREKTÖR fr. o. m. 2020-05-01

En reflektion om ledarskapet är att Vara Konserthus varit en utmärkt plantskola och språngbräda till än större nationella uppdrag, till exempel blev Kerstin Fondberg förbundsdirektör för Sveriges Körförbund, Martin Hansson chef för Stora teatern i Göteborg, Staffan Becker konserthuschef för Berwaldhallen som innehåller Sveriges Radios

Symfoniorkester och Radiokören samt Henrik Lillsjö som nyss utnämnts till chef för Uppsala konsert och kongress.

Den senaste ledningsgruppen med vd Staffan Becker, marknadschefen Thomas Tegnér och programchefen Henrik Lillsjö blev en framgångsrik trio som ackompanjerade varandra till en fantastisk utveckling och breddning av verksamheten 2014–2019. Detta lyfte Vara Konserthus till elitserien avseende fulländande evenemang inom många olika genrer. Det var även starkt bidragande till att den nu färdigställda black-boxen kunde förverkligas. Den nuvarande kommundirektören Anna Cederqvist och VD Staffan Becker lade ned ett stort arbete på att lösa finansieringen av denna med ett, i och med avtalet med Sparbanken Skaraborg, lyckat resultat.

Ideella krafter och samarbetspartners

Först av allt måste personalens passionerade arbetsinsatser och goda personliga bemötande till alla besökare framhållas. Till tolk för detta kan före detta konferensansvariga Christina Larssons uttryck passa väl in:

Att arbeta på och för Vara Konserthus är ett sätt att leva. Möten med alla underbara gäster har givit mig så mycket glädje och energi varje dag under mina femton år här, menar hon!

Ett signum för Vara Konserthus var att detta skapade en stolthet i bygden och för Konserthuset. Därför har det ända sedan starten funnits många ideella krafter och samarbeten som stöttat Vara Konserthus. Tidigt anmälde sig frivilliga, som blev konserthusvärdar för alla föreställningar. De arbetar ideellt som goda ambassadörer och värdar på plats, vilket skapar den intima familjekänsla som präglar Vara Konserthus evenemang.

Vi insåg snabbt att vi var underbemannade och skulle inte själva klara av att ge publiken ett gott bemötande och god service. Därför gjorde vi upp en lista över lämpliga arbetsuppgifter och annonserade efter volontärer, som blivit ett viktigt bidrag till Vara Konserthus varumärke, berättar initiativtagaren och första vd Anders Söderling.

Vidare inleddes fruktbara samarbeten med Vara Teaterförening, Vara Folkhögskola, studieförbunden med flera som alla bidragit till den bredd och mångfald som verksamheten sjuder av.

Hösten 2019 har även Vara vänförening bildats med syfte att bibehålla och utveckla den folkliga förankringen och ambassadörskapet för Vara Konserthus. Ordförande i denna nybildade vänförening är passande nog Jan Erik Wallin, Ann Britt Martinsson är kassör och före detta kommundirektören Bodil Warolin är sekreterare.

Det borgar för fortsatta fina stödsatser till nytta för Konserthusets utveckling!

En handfull samarbetspartners har varit med långsiktigt och stöttat verksamheten. Nya Lidköpings Tidningen och Alingsås Tidning har sett till att just deras spridningsområdets kunder hör till dem som kontinuerligt besöker konserthuset mest. Fagerbergs i Vara bidrar med rätt klädsel till medarbetarna och Länsförsäkringar Skaraborg har utvecklat familjelördagar tillsammans med Konserthuset, vilket särskilt ökat intresset från barn och ungdomar att besöka Konserthuset. Den största sponsorn på senare år har blivit Sparbanken Skaraborgs stiftelse genom sitt investeringsstöd för Sparbanken Blackbox, som uppfördes och invigdes senhösten 2019.

Nutid

Sedan bolagiseringen har flera positiva bidrag till den samlade utvecklingen genomförts:

BohuslänBigBand, BBB, är Vara Konserthus husband som utvecklar egna konserter och tillsammans med utvalda internationellt erkända artister gör turnéer över hela världen.

Sprunget ur BBB har även ett motsvarande ungdomsband bildats. Det heter Next Generation Big Band och har på kort tid fått högt erkännande,

vilket borgar för fortsatt storhetstid för storband i Vara Konserthus regi.

Artist in Residence har inrättats. Detta innebär att en drygt handfull mycket begåvade artister inom olika discipliner knutits till Vara Konserthus verksamhet via långsiktiga kontrakt, där de kunnat utveckla sitt artisteri till färdiga föreställningar, som blivit tillgängliga för hela regionen och specifikt för Skaraborgs kommuner.

Vara Konserthus har av Västra Götalandsregionen utsetts till regionens danscentrum, vilket givit ett rejält uppsving för denna konstart.

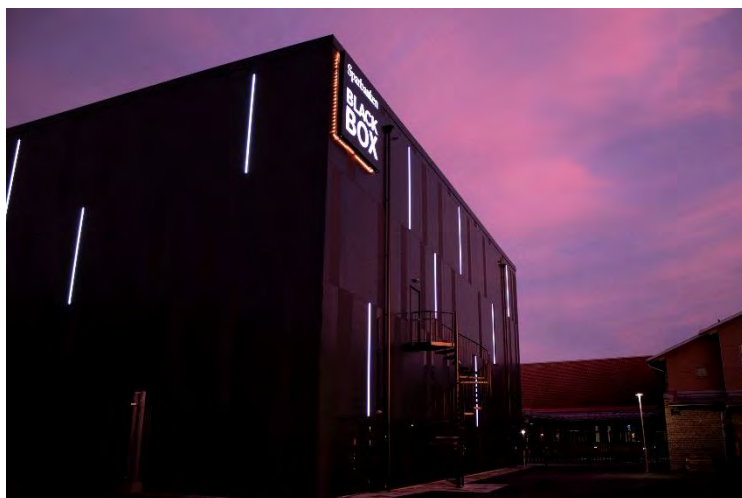
Konferensavdelningen har utökats kraftigt under mångårig utmärkt ledning av Christina Larsson och går tillsammans med den utökade restaurangen i egen regi runt ekonomiskt. Flera större nationella och regionala arrangemang har genomförts med det strategiska läget mitt i Västra Sverige.

Arrangemangen har genomgående fått mycket gott betyg, inte minst för det personliga bemötandet. Skaraborgsdagen har startats här och är numera en tradition torsdagen i vecka fem årligen, där Skaraborgs ledande befattningshavare inom triple Helix, offentligheten, akademien och näringslivet, träffas med agenda likt det internationella Davosmötet för Skaraborgs utveckling!

VIP-aftnar inför starten av varje termin blev en kulturell apéritif för trogna kunder, nätverk och

samarbetspartners inför terminens utbud av kulturupplevelser. Samtidigt skedde biljettsläpp, som skapade ett enormt biljettryck. Inom en vecka var ca två tredjedelar av biljetterna slutsålda!

En ny grafisk profil har genomarbetats och beslutats om av styrelsen 2019, för att på ett modernt sätt möta och appellera till framtidens besökare.

Sparbanken Black Box redo för kvällsföreställning

Kvarteret Sprinten utvecklas

I kvarteret Sprinten där Vara Konserthus samsas med Lagmansgymnasiet pågår ständig utveckling. Academy of Music and Business School, startat av Andreas Carlsson i Tingsryd, har etablerat sin andra gymnasieskola med musikaliska program på

gymnasienivå 2018 här. Detta ledde även till Framtidshusets utveckling steg 2, dvs ny-, om- och tillbyggnad av kvarteret Sprinten. I denna satsning ingår Vara Konserthus beslut om att bygga till en ny multifunktionell scen, så kallad Black Box, som kan byta skepnad utifrån ett svart inre skal till ca tusen personer stående, femhundra sittande eller trehundra ätande på bankett!

Dåvarande vd Staffan Becker minns att det var många diskussioner och förhandlingar såväl med ägaren Vara Kommun som den stora uppdragsgivaren Västra Götalandsregionen, där Varas geografiska läge och allt större kulturella ansvar och framgångar låg till grund för förslaget för om- och tillbyggnad av en blackbox med nationella dimensioner.

Vi hade arbetat upp ett stort förtroendekapital med trygghet i vår ekonomi och resultat, som gjorde att vi vågade satsa, berättar han.

Vårvintern 2018 blev avgörande, slutnotan som budgeterats till 63 Mkr visade på en avvikelse med 22 Mkr ytterligare. Kommundirektören och Staffan fick i uppdrag att låna pengar, alternativt fixa sponsring. Styrelsen godkände lånet men förhandlingarna med den blivande donatorn och sponsorn Sparbankstiftelsen Skaraborg föll väl ut

innan dess. 20 Mkr i gåva och 2 Mkr i sponsringsbidrag blev deras största beslut och projektering samt byggnation kunde slutföras och tidsplan hållas.

Invigningen av Sparbanken Blackbox en hel vecka i november 2019 blev en fantastisk manifestation som verkligen satte Vara mitt i prick för kultursatsning på landsbygd.

Hela kultureliten på plats gav eko och manifesterade vår vision att Vara Konserthus är en unik scenkonstarena och mötesplats för kulturella upplevelser i landsbygd, summerar Staffan.

Affärsplan

Som första kulturella institution har styrelsen för Vara Konserthus arbetat fram en treårig rullande affärsplan strategiskt, som kompletteras med en årlig verksamhetsplan operativt av vd. För att förstå våra ambitioner redovisas här mission, vision och affärsidé samt inriktningsmål som nu råder:

Mission: Vara Konserthus ska med kultur och scenkonst bidra till att Västsverige och Vara är en attraktiv plats att besöka, verka och leva i.

Vision: Vara Konserthus är en unik scenkonstarena och mötesplats för kulturella upplevelser i landsbygd.

Affärsidé: Vara Konserthus ska affärsmässigt och hållbart driva och utveckla högkvalitativ och originell scenkonst.

Inriktningsmål:

Vara Konserthus ska stärka sitt varumärke genom personligt bemötande till publik, artister och samarbetspartners

Vara Konserthus ska öka sin egenfinansiering

Vara Konserthus ska öka sin beläggningsgrad

Vara Konserthus ska utmärka sig som en attraktiv arbetsgivare inom svenskt kulturliv

Ekonomisk utveckling

Under 2019 krävdes stor kraft och tid för ombyggnation och nybyggnation av Blackbox. Detta gjorde att verksamhetens omfattning fick minskas med 10–20 procent. Trots detta genomförde Vara Konserthus totalt trehundra-trettio konserter inklusive Bohuslän Big band samt Arts of Residence uppsökande verksamhet samt etthundra-fyrtiosju möten och konferenser och nådde ut till 119 533 personer enligt årsredovisningen 2019. I konserthuset har 64 129 personer besökt etthundra-åttionio evenemang, skolföreställningar samt möten och konferenser. Imponerande!

Nedan visas översikten ur årsredovisningen, som har en fin utveckling, trots verksamhetsminskning

under ombyggnadsåret 2019. Vara Konserthus uppvisar landets högsta självförsörjningsgrad bland kulturella institutioner, vilket bådär gott för framtiden.

Fyraårsöversikt (Tkr)	2019	2018	2017	2016
Nettoomsättning	19 578	22 299	18 021	18 710
Resultat efter finansiella poster	554	1 076	840	554
Antal anställda	43	40	35	32
Balansomslutning	25 138	23 398	18 354	19 769
Avkastning på eget kap. (%)	10,8	22,7	21,3	16,7
Avkastning på totalt kap. (%)	2,2	4,6	4,7	3,0
Soliditet (%)	20,5	20,2	21,5	16,8

Oförglömlig invigningsvecka av lokalerna 2019

Framtidsutsikter

Som ny vd har styrelsen rekryterat Petra Kloo, som suttit i Vara Konserthus styrelse de senaste åren. Hon kommer närmast från Göteborgs Konserthus, där hon varit ansvarig för dess barn- och ungdomsverksamhets utveckling. Hon tillträdde samtidigt som Coronapandemin lamslog världen. Detta har även drabbat Kultur-Sverige hårt. Så även Vara Konserthus, samtidigt som kris betyder möjlighet på kinesiska. I skrivande stund aviserar regeringen att Folkhälsomyndigheten givits i uppdrag att komma med undantagsförslag på gällande restriktioner för idrott och kulturevenemang över femtio personer. Med utgångspunkt från ägardirektivet och regionens långsiktiga uppdrag som grund tillsammans med gällande affärsplan, har hon tillsammans med sin ledningsgrupp startat ett framtidsarbete. Inte minst inom det digitala området finns stora utmaningar att tillgodose det nya beteendemönster som nu framträder i spåren av pandemin.

Här måste Vara Konserthus hänga på, driva och leda den digitala utvecklingen brett i flera kanaler, samtidigt som det personliga bemötandet och live-föreläsningar av yppersta kvalitet på plats även fortsättningsvis är Vara Konserthus stora styrka och signum, slår Petra fast.

Med min bakgrund ligger ambitionen om att nå ut brett i samhället mig extra varmt om hjärtat. Till barn och unga, människor med olika åsikter, bakgrund, funktion och representation. Det här viktiga samhällsengagemanget finns på Vara Konserthus men kan växlas upp ytterligare. Den etablerade residensverksamheten Artist in Residence inspirerar också mycket, ett konstnärligt utforskade som kan ta oss till oväntade platser och höjder!

Avslutningsvis konstaterar hon att tillkomsten av den nya "svarta lådan" innebär oanade möjligheter såväl för föreställningar på kvällar och helger som på dagtid. Blackboxen är egentligen en jättestor fullt utrustad studio som ger spännande möjligheter till inspelningar av olika slag. Dess stora flexibilitet i teknisk utrustning och möblering skapar möjligheter att bjuda in utövare inom alla scenkonstområden och torde kunna locka många artister för hela produktionsperioder innan man ger sig ut på turné. På så sätt kan Vara Konserthus ytterligare stärkas som scenkonstproducerande nod i ett både nationellt och internationellt perspektiv. Därmed får vi ytterligare ett underlag för det hotell som vi så väl behöver och planerar mellan Konserthuset och badhuset till nytta även för alla artister och besökare! Då skulle kvarteret Sprinten och Vara bli ett komplett kulturcentrum mitt i Västra Götalandsregionen.

Slutord

På Skaraborgsdagen 2018 välkomnade Jan Erik Wallin ett fullsatt auditorium och konstaterade att Varaborna i snitt växt två cm de senaste två decennierna medan övrig befolkning stått still. Det är inget hokus pokus, utan resultat av att innevånarna rest och sträckt på sig av stolthet för Varas utveckling i allmänhet och Konserthuset som framgångsfaktor i synnerhet.

Resultat för kommunen kan sammanfattas med följande utveckling i stort:

Befolkningsutvecklingen ökar. Huspriserna stiger i rasande fart. Kön till lägenheter har aldrig varit i närheten av vad den är nu. Det byggs bostäder som aldrig förr. Söktrycket till gymnasiet når nivåer som vi inte sett på länge. Fler i jobb, fler kommuninvånare ger ökande skatteintäkter.

Denna utveckling gläds dagens kommunledning åt, vilket ofta framkommer i stolta uttalanden om Vara Konserthus och kulturens betydelse för medborgarna och bygden, från både kommunstyrelsens nuvarande ordförande, vice ordförande och kommundirektören. Detta borgar för fortsatt uthållig positiv utveckling för Vara Konserthus, till nytta för oss alla på den Skaraborgska prärien!

Källor:

Protokoll från kommunfullmäktigemöten i Vara
Presentationsbilder från kommundirektören och
kommunfullmäktiges ordförande
Årsredovisningar för Vara Konserthus AB
Bolagsordning för Vara Konserthus AB
Affärsplan Vara Konserthus AB
Intervjuer med citerade personer i texten med flera

SNILLEBLIXTAR

ALLTIFRÅN SKARABORG

Snille och blyxt är vår akademis valspråk. Tillsammans blir detta snilleblyxtar, vars synonymer är genialisk eller strålande idé, guldorn, talgdank och snilledrag. Skaraborg är inte känt för hög akademisk utbildning, men kluriga särdrag med rötterna i myllan har gett många snilleblyxtar, som lett till nya arbetstillfällen i och för Skaraborg över tid. Mitt bidrag till årets boktema kommer därför att handla om de snilleblyxtar som lett till bildandet av Skaraborg Invest i nutid.

Bakgrund

Historiskt finns det många snilleblyxtar med ursprung från Skaraborg. Nobelpristagaren Gustaf Dahlén som bland annat uppfann den blinkande fyren den allra främsta. Hans gärningar har beskrivits av Skaraborgs Akademis preses Sören Häggroth i antologin Skaparkraft 2019. En av de mest namnkunniga kvinnliga snilleblyxtarna är Eva Ekblad, född de la Gardie. Hon var grevinnan som blev Sveriges första vetenskapskvinna när hon 1748 invaldes i Kungliga Vetenskapsakademien. Allt började med potatisexperiment för att framställa

sprit, stärkelse och mjöl hemma i köket på Stola säteri i Kålland.

Assar Gabrielsson från Korsberga i Hjo blev civil-ekonom, företagsledare och industrialist samt fick snilleblixten att starta världsföretaget Volvo som en avdelning på SKF 1927.

I Skaraborgs antologi *Från Skaraborg till evigheten* 2016 har undertecknad skrivit en artikel om de entreprenörer som särskilt utmärkt sig historiskt och finns med i boken *Världens Skaraborgare*.

På motsvarande sätt finns en artikel av undertecknad i Skaraborgs Akademis antologi *Skaparkraft* 2019 där den företagsamma Varaslätten och dess entreprenörer med agrart ursprung beskrivs i artikeln "Från idé till succé".

Denna artikel vill sätta fokus på den innovationskraft som finns i nutid med utgångspunkt från de satsningar som gjorts i den Science Park som är knuten till Högskolan i Skövde och som ger nya arbetstillfällen i start up-bolag, samt det initiativ för att stötta dessa som blev Skaraborg Invest, ett lokalt riskkapitalbolag, med missionen att skapa än fler innovativa arbetstillfällen i Skaraborg!

Gothia Intresseförening

Gothia Intresseförening startades 1995 som Kreativt Center Skaraborgs intresseförening. 1998 startade föreningen bolaget Gothia Innovation med

uppdraget att utveckla Gothia Science Park. Gothia Intresseförening ägde då Gothia Innovation AB till 100 procent.

Portalparagrafen i stadgarna har utvecklats genom åren och lyder för närvarande som följer: Intresseföreningen ska främja medlemmarnas intressen genom att:

- som delägare till Gothia Innovation AB verka för utveckling av Gothia Science Park.
- som intresseförening aktivt verka för Skaraborgs näringslivsutveckling.

Vilka får vara medlemmar i Gothia Intresseförening? Till medlem antas juridisk person som är marknadsledande, alternativt spetsföretag, inom sin bransch i Skaraborg samt offentliga och fackliga organisationer som aktivt arbetar med regional näringslivsutveckling. Medlemmar från näringslivet ska vara i majoritet.

Medlemmarna förväntas aktivt delta i föreningens strategiska utvecklingsdiskussioner. Engagera sig i innovationsmiljön Gothia Science Parks utbud av aktiviteter och arrangemang. Vara ambassadörer för Gothia Science Parks innovationsmiljö.

Från starten 1995 för Gothia Intresseförening fanns från det offentliga samhället Skövde Kommun, Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen och ALMI Företagspartner med, liksom Högskolan Skövde

som associerad medlem. Därefter fylldes det på med grannkommunerna i takt med att intresset för samverkan ökade. När Skövde kommun 2009 blev fyrtionio procentiga ägare till Gothia Innovation AB i syfte att öka riskspridningen samt tydliggöra ansvaret mellan kommunen, Skaraborgs övriga kommuner och näringslivet samt Västra Götalandsregionen, gick Skaraborgs Kommunalförbund in för övriga fjorton kommuner. Detta är intakt än idag, men Högskolan Skövde är ej medlem utan adjungerad numera. Även SLU i Skara har varit adjungerad medlem men gick ur föreningen 2017 för att finna nya direkta samarbetsformer med Gothia Innovation.

Från näringslivet fanns från starten Volvo i Skövde och Electrolux med. Länsförsäkringar Skaraborg tillkom 2001. Förutom dessa utökades medlemskapet med de branschledande företagen i Skaraborg enligt följande 2012: Dafgårds, Elos, Julia och Kinnarps. Dessutom har Näringslivsforum Skövde och fackföreningen IF Metall tillkommit. Electrolux har gått ur föreningen, då de inte längre har verksamhet kvar i Skaraborg och ej varit aktiva enligt de regler som beslutats om för aktivt medlemskap. Föreningens ordförande som väljs på stämman har under verksamhetsåren varit: Birger Bäckström, Landshövding – 1999, Göthe Bernhardsson, Landshövding 1999–2005, Leif

Larsson, Rektor 2005–2007, Carl Henrik Ohlsson, Vd Länsförsäkringar Skaraborg 2007–2017 samt Håkan Nordquist AB Volvo, underhållschef 2017–.

Under föreningens livstid har flera strategiska ägardialoger med medlemmarna genomförts, vilka blivit grundbultar för den strategiska utveckling och de beslut som skett i Gothia Innovation och dess styrelse. Några milstolpar:

- År 2000: Västra Götalands Regionen beslutade om projektfinansiering för att tillsammans med Skövde Kommun stötta utvecklingen av Gothia Science Park
- År 2008 genomfördes en brainstorming om den framtida strategiska utvecklingen bland medlemmarna på Innovatum i Trollhättan.
- År 2009 delades risktagandet upp i föreningen, så att Intresseföreningen äger 51 procent medan Skövde kommun äger 49 procent.
- År 2010 genomfördes en bred endagsövning, som ledde till bildandet av Forum Skaraborg. Portalparagrafens andra syfte i intresseföreningens stadgar handlar sedan dess om innovativ tillväxt i hela Skaraborg.
- År 2011–2012 genomfördes tankesmedjor, som till slut ledde till att prioritera det som blivit verklighet i form av Sweden Game Arena, Assar samt Skaraborg Invest.

År 2016–2017 genomfördes företagsanalyser för de flesta medlemsföretag enligt Gothia Innovations Open Arena-modell, som bland annat ledde till än mer samordning av rådgivningsutbudet i parken.

Gothia Science Park/ Science Park Skövdes utveckling i korthet

Från starten 1998 till 2021 har Gothia Science Park gått från noll till drygt 900 anställda varav cirka hälften sysslar med dataspel och från noll till ca femtioett företag. Parken, som nu heter Science Park Skövde SPS, och Högskolan i Skövde är den naturliga mötesplatsen för Triple Helix d.v.s. kreativ och proaktiv dialog och samverkan mellan akademi, näringsliv och offentliga aktörer i Skaraborg. Årligen sker hundratals aktiviteter i syfte att stimulera kunskapsutveckling och innovation i denna miljö.

Det av Gothia Intresseförening till 51 procent och Skövde kommun till 49 procent ägda dotterbolaget Gothia Innovation har gått från noll till fyrtio mkr i omsättning och från en till tjugotre anställda från hösten 1998 till dags dato. Digitaliseringen är i fokus för parken. Tre profilområden inom digitaliseringen finns i parken: Smart industri, beslutsstödsystem samt dataspel. Detta som ett eko av Högskolan Skövdes långsiktiga strategi att bli den mest digitaliserade Högskolan i Sverige. SPS arbetar

fokuserat med tre arenor: ASSAR innovation för industriell utveckling, Smart Agri för utveckling inom de gröna näringarna i nära samarbete med SLU i Skara samt Sweden Game Arena för dataspelsindustrin.

Incitament för bildande av Skaraborg Invest

Gothia Innovation AB bedrev genom sina affärskonsulter rådgivning till start ups i parken. Istället för att debitera konsulttid togs betalt via delägarskap i tidiga skeden i dessa bolag. Dessa innehav samlades i ett av Gothia Innovation AB helägt dotterbolag, Gothia Invest. I detta bolag fanns delägarskap i sex start up-bolag inom parkens områden. Dessa var Bricknode, CoffeStain Studios, Forsway, Ludosity, Stunlock Studios och Pieces Interactive. Lagstiftning och regelverk gjorde att man som Science Park inte längre själva kunde driva ett investmentbolag i egen regi. Bättre om detta kunde finnas i nära samarbete med annan aktör, men på armlängds avstånd från parkens kärnverksamhet.

Samtidigt hade vid tankesmedjor 2011 och 2012 med alla medlemmar i Gothia Intresseförening framkommit att Gothia Science Park och dess inkubatorföretag saknade lokalt riskkapital. Detta skulle borga för att det innovativa humana kapitalet, d.v.s. entreprenörerna, uppfinnarna och kreatörerna stannar kvar i Skaraborg efter genomförd

högskoleutbildning och etablerar sina idéer som nya företag och arbetstillfällen i Skaraborg.

Mot denna bakgrund kortslöts systemen mellan verksamhetsledaren för Gothia Intresseförening tillika vd för Gothia Science Park och ordföranden för Intresseföreningen tillika undertecknad vd för Länsförsäkringar Skaraborg, vilket ledde till att idé blev verklighet och embryot till Skaraborg Invest föddes!

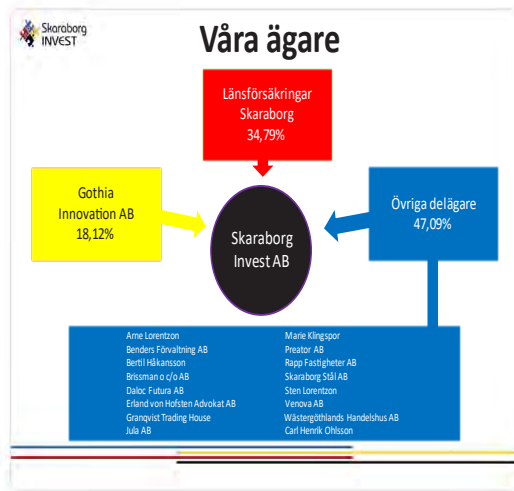
Gothia Innovation AB sålde 7 augusti 2013 sitt dotterbolag Gothia Invest och dess inkrom värderat till fem Mkr, d.v.s. delägarskapet i ovan namngivna bolag, i två steg. Först 15 november 2013 till ett mellanbolag och sedan 21 januari 2014 där parterna Länsförsäkringar Skaraborg gick in med sex Mkr och Marie Klingspor anslöt "som målvakt" för övriga nya näringslivsrepresentanter. Tillsammans med sexton företagsledare och dess branschledande företag samt förmögenhetsägare i Skaraborg bidrog dessa med sju Mkr tillsammans. Totalt blev Skaraborg Invests startkapital arton Mkr och verksamheten var i gång 31 mars 2014.

Stiftarnas startinsatser

De första sex åren erhöll Skaraborg Invest stöd från stiftarna Länsförsäkringar Skaraborg och Gothia Innovation AB. Detta gjordes via två på varandra följande treårsavtal 2014–2016 samt 2017–2019.

Stödet bestod i första tidsperioden av att verksamhetsledaren samt administrationen avlönades av Länsförsäkringar Skaraborg, medan Gothia Innovation bistod med lokal och faciliteter i Science Park samt stöd från en affärscoach för att komma närmare de prospects till portföljbolag som var intressanta att investera i. Under den andra tre-årsperioden byttes detta ut mot avtrappande pekuniära stöd från de båda stiftarna, som bolaget använde till att anställa verksamhetsledaren på tjuugo procent tjänstgöring att ansvara för bolagets egen budget med övriga tjänsteköp och driftskostnader. Fr. o. m. 2020 har Skaraborg Invest inget ekonomiskt stöd längre från de båda stiftarna, utan ska vara helt självbärande.

Den nuvarande ägarbilden i Skaraborg Invest:

Starten

Vid starten 2014 restes alltså totalt arton Mkr av tre ägarkollektiv. De sex apporterade portföljbolagen Bricknode, Coffestain Studios, Forsway, Ludosity, Pieces Interactive och Stunlock Studios gav oss en bra portfölj att starta med.

De tre delägande och jämbördiga delägarna LF Skaraborg, Gothia Innovation samt näringslivets representanter konstituerade sig med att utse en valberedning med en från vardera part, där LF Skaraborg har ordförandeskapet. Dessa tre föreslog efter nominering från parterna, att två från vardera part bildar styrelse för Skaraborg Invest AB. Styrelsen beredde och bolagsstämman beslöt om aktieägaravtal, bolagsordning, arbetsordning med flera strategiska dokument och starten var ett faktum. En avgörande fråga var namnfrågan och profileringen av vårt varumärke. Vårt önskenamn var Skaraborg Invest. Detta var dock redan registrerat av en person på Falbygden, så vi köpte namnet i positiv anda efter förhandling och registrerade det. Varumärket symboliserar hur vi pusslar ihop finansieringen med de två skaraborgska färgerna gult och svart med Länsförsäkringars motsvarande färger rött och blått, och därmed föddes även logotypen som gäller än i dag.

En framgångsrik strategi är att bjuda in sig till likasinnade som lyckats i andra regioner. Framförallt

hade vi god nytta av det goda initiativ som startats vid den näringslivsägda Jönköping University och som hette Jonköping Business Development, benämnt JBD. Vi fick många goda råd från dess vd Dan Friberg, som vi benchmarkade med. På motsvarande sätt hade vi även god nytta av motsvarande samarbete med Ingvar Andersson vid Chalmers Invest. Detta generösa förhållningssätt, som båda parter tjänar på har vi även fått förmånen att bjuda på till andra regioner. Se vidare nedan under rubriken "Idén sprids vidare".

Bolagets utveckling

Bolaget har arbetat med treåriga affärsplaner samt årliga verksamhetsplaner med kvartalsvisa avstämningar för att uppnå våra mål. Fram till hösten 2017 investerades det ursprungligt insatta kapitalet och apportegendomen, totalt arton Mkr, i befintliga portföljbolag samt några nya bolag. Strategin var att ta position som tioprocentigt aktiva lokala delägare samt även erbjuda oss att delta i styrelsearbetet med kompetenser som kompletterade grundarnas. Helst tillsammans med andra investerare och affärsänglar. Tillsammans med Almi Invest utvecklades ett bra samarbete, så att även Skaraborg fick del av statens satsningar för Västsverige lokalt. Motsvarande samarbete byggdes upp med SLU Holding i Skara. Fysiskt etablerade vi

oss i parken i ett finansieringskluster hos Almi Väst, där även Connect Väst med flera deltog. Ett nära samarbete med parkens affärscoacher etablerades på ett naturligt sätt. Sakta men säkert uppfylldes vår vision, att vi ville bli den naturliga noden för riskkapitalsatsningar i och för Skaraborg.

I november 2017 genomfördes en nyemission bland befintliga delägare där även undertecknad som vd erbjöds delta. Vid detta tillfälle och sporrade av vår start samt en utvärdering av verksamheten 2016, tillfördes ytterligare sexton Mkr i denna nyemission, vilket fortfarande räcker i kassan samt arbetar i portföljbolagen, Totalt har därmed trettiofyra Mkr rests i kapital inom Skaraborg Invest.

Den nuvarande affärsplanen 2020–2022 har följande övergripande inriktningsmål:

- *Skapa minst 150 nya innovativa arbetstillfällen i Skaraborg
- *Ge marknadsvärdesutveckling i portföljerna på minst tio procent årligen i snitt
- *Möjliggöra utdelning till ägarna över tid
- *Hållbar egenfinansierad sammanhållen drift
- *Starkt varumärke i branschen såväl lokalt som nationellt
- *Förtjäna position som naturlig riskkapitalnod för Skaraborg

*Samverka och syndikera såväl med andra riskkapitalister som offentliga motsvarigheter för positiva synergieffekter

Delägarnas csr-insatser

Syftet med verksamheten har ända sedan starten uthålligt över tid formulerats i tre teser:

"Skapa förutsättningar för nytt innovativt och skalbart företagande som ger nya arbetstillfällen i Skaraborg.

Överbrygga gapet mellan grundarpenningar och traditionellt riskkapital.

Ge affärsmässiga villkor och hållbar lönsamhet inklusive ett "vi bryr oss"-perspektiv."

Detta kommer även till uttryck i den mission, vision och affärsidé som i stort varit oförändrad sedan starten:

Mission: Skapa förutsättningar för nytt företagande och nya arbetstillfällen i Skaraborg.

Vision: Skaraborg Invest är en naturlig nod för riskkapitalsatsningar i Skaraborg.

Affärsidé: Skaraborg Invest ska engagerat stödja och utveckla nytt, innovativt och hållbart företagande i Skaraborg, som ger avkastning till delägarna långsiktigt.

Samlat betyder detta att delägarna tillsammans är besjälade av att skapa nya innovativa och skalbara arbetstillfällen i Skaraborg, för framtida generationer. På dessa sju år har Skaraborg Invest bidragit

till att motsvarande cirka 200 nya arbetstillfällen skapats i Skaraborg.

Delägarnas representanter har bjudit på sin tid för styrelsearbete i SIAB, mentorskap samt advisory board/ styrelseplats i portföljbolagen, vilket lett till ett effektivt överförande av kunskap från traditionellt företagande till kunskapsförstående unga talanger och entreprenörer i sina ledarskap.

Dessutom har de flesta delägarträffar skett med en delägare som värd, som fått berätta om sitt ledarskap och sitt bolag, vilket lett till en familjär trivsel, som i sin tur lett till flera samarbeten och affärer sinsemellan i lokalsamhället.

Portföljbolagens utveckling

För att få tag i de riktigt intressanta företagen att investera i krävs ett stort flöde. Science Park Skövde erbjuder tillräcklig kritisk massa med inflöde från hela Sverige, för att uppnå denna talangbas, åtminstone inom spetsen dataspel. Inflödet från idéer till verklighet sedan starten 2014 har varit följande: Dryga hundra seriösa kontakter med start-ups, över trettio genomlysta pitchar till styrelsen, nitton som vi investerat i, tio kvar nu. Nio exit, varav fyra med positivt och fem med negativt resultat.

Framförallt har lyckade exitar vid rätt tillfälle kunnat göras i Minna Technologies och Stunlock Studios under 2020/2021. Det samlade exitresultatet

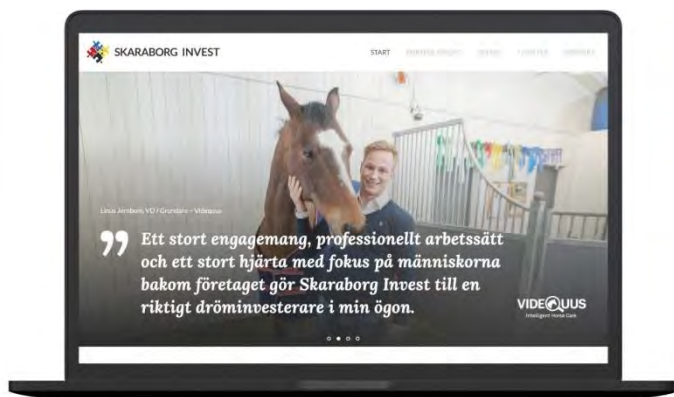
i bolaget i skrivande stund är dryga + tjugo Mkr netto.

Några prospects finns aktuella i pipe line för pitch och beslut, samt en handfull idéer som mognar.

Årligen marknadsvärderas portföljbolagen enligt fastställd och godkänd metod enligt försiktighetsprincipen till senaste värdet vid nyemission fastställt av dess styrelse eller skriftligt bud inlämnat till bolagets styrelse. Enligt dessa principer har vi per årsskiftet 2020 en marknadsuppgång på totalt insatta medel trettiofyra Mkr i bolaget på dryga femtiotre procent i de bolag som vi fortfarande har kvar.

En viktig del i framgången har varit vår noggranna egenutvecklade analys av bolagen och dess team, samt den personliga kontakten och referenstagning/ second opinion från våra näringslivsnätverk inför de beslut som fattats. Det är inget mål i sig att vara delägare i många bolag. Däremot att vara delägare i rätt bolag, som gagnar våra syften, mission, vision och affärsidé!

Vill du läsa mer om oss och vilka bolag som för närvarande ingår i Skaraborg Invests portfölj, kolla gärna in på vår hemsida www.skaraborginvest.se, vars startsida du ser här:

Samlat resultat

Bolagets resultat har hittills överträffat våra förväntningar på detta lokala riskvilliga kapital.

Den övergripande målsättningen att bidra till att skapa och behålla kunskapsintensiva arbetstillfällen i Skaraborg är imponerande cirka 200 lokala arbetstillfällen. För att inte tala om dess multiplikatoreffekter ur sysselsättnings synpunkt!

Resultatmässigt har vi tacksamt stötts de första sex åren av bidrag från grundarna LF Skaraborg och Gothia Science Park, samt över tid med avgörande ideellt arbete av delägarna i olika grad individuellt.

Driftsresultatet har därmed kunnat hållas runt nollstrecket, även genom intäkter i form av konsultinsatser till andra regioner samt utställande av konvertibler ur vår starka kassa till nytta för våra portföljbolag. Förutom ovan redovisade exitar på

netto tjugo och en halv Mkr, samt en portföljvärdesuppgång i befintlig portfölj på femtiotre procent enligt ovan, så har vi även värderat aktieutvecklingen på vår egen aktie t. o. m. 2019 på sjuttiotre procent mot att OMX-index på Stockholmsbörsen under motsvarande period var trettiotre procent! På bolagsstämman 2021 har därför beslutats om och genomförts en utdelning till delägarna på cirka tio procent av insatt kapital, vilket är ett synligt bevis för vår framgång.

Utvärderingar

I anslutning till varje affärsplans målgång, samt inför start av ny har bolaget utvärderats via upparbetad enkät till såväl delägare, portföljbolags-vdar samt samarbetspartners, för att få en 360 graders genomlysning av hur verksamheten uppfattas. Dessutom har second opinion tagits in från JBD:s vd externt, som ett led i vår benchmarking.

Utvärderingarna har varit till stor nytta för bolagets utveckling. Glädjande nog är det mycket höga betyg, med snittet 4,4 på en fem-gradig skala över hur bolaget uppfyllt sina förväntningar vid senaste utvärderingen 2019.

Idén sprids vidare

Det goda exemplet från Skaraborg har även spridits vidare, framförallt inom Länsförsäkringsgruppen,

där länsbolagen är involverade i motsvarande initiativ. Detta har lett till att undertecknad överfört kunskap och erfarenheter samt varit med om att starta motsvarande lokala riskkapitalbolag Blekinge Invest 2018 och Halland Invest 2019, som nu är igång med sin viktiga verksamhet i sin hembygd. Några ytterligare regioner har i skrivande stund hört av sig för att besöka oss post pandemin i syfte att samverka med ett nerifrån- och upp-perspektiv lokalt utanför storstäderna.

Ledande befattningshavare

Från starten hösten 2013 anlätades LF Skaraborgs bankchef Christer Bromander som ansvarig för uppbyggnaden av bolaget vilket han gjorde på ett mycket engagerat och förtjänstfullt sätt kombinerat med sitt ordinarie arbete, med undertecknad som ordförande i bolaget. Från Gothia Science Park medverkade Torbjörn Rundkvist kreativt som affärskonsult. Tyvärr blev Christer sjuk och avled tragiskt nog hösten 2015, och undertecknad ryckte in som hans ersättare och blev vd i bolaget hösten 2015 i samband med min övergång till senior verksamhet. Min efterträdare på LF Skaraborg, Jonas Rosman blev då ordförande för SIAB. I samband med bolagsstämman våren 2020 då pandemin bröt ut, avgick jag på egen begäran som vd och Per Skånberg rekryterades som ny vd. Själv blev jag invald i

styrelsen som vice ordförande till Jonas Rosman som fortfarande är ordförande.

Inför sommaren 2021 sade han tyvärr upp sig på grund av tidsbrist i förhållande till sina andra arbetsuppgifter. I skrivande stund har undertecknad återinträtt som t.f. vd, under tiden som ny vd rekryteras.

Fortsättning följer

Pandemin har definitivt likt en katalysator påverkat den digitala utvecklingen, som kraftigt påskyndats. Datspelandvändningen liksom serious gaming bara ökar i takt med att myndigheternas restriktioner begränsar rörligheten för mänskligheten. På motsvarande sätt har klimat- och hållbarhetsfrågornas lösningar accentuerats, inte minst genom en ökad våg av användning av nya miljöanpassade drivmedel. Allt detta talar för att innovativa och skalbara företag med lokala lösningar har god mylla för att gro, växa och bära frukt i Skaraborg! Lägg därtill jakten på god avkastning i låga räntemiljöer som verkar bestå länge, så har vi sett ett ökande intresse för riskvilligt kapital till techmarknaden. Vare sig det gäller game tech, industry tech, health tech, green tech och AI-utveckling, så finns dessa förutsättningar i anslutning till klustret vid Högskolan Skövde och dess Science Park Skövde. Här, i detta tomrum inom

den etablerade finansiella sektorn för start ups och scale ups, har och kommer Skaraborg Invest att spela en avgörande roll som nod för lokala riskkapitalsatsningar. Det gäller att locka dessa snilleblixtar/ talanger hit och få dem att bo, leva och verka i denna fantastiska framtidsmiljö alltifrån Skaraborg!

CARL HENRIK OHLSSON

VISIT SKARABORG

MELLAN VÄNERN OCH VÄTTERN

Skaraborg som attraktiv provins i Västra Götalandsregionen spelar allt större roll i valet av var man som individ vill bo och verka i framtiden. Besöksnäringens utveckling från kommunvis marknadsföring till ett enat utbud via samarbetsplattformen Visit Skaraborg är en spännande resa och en viktig pusselbit för att skapa kännedom, stolthet och framtidstro för Skaraborgs tillväxt!

Bakgrund

Skaraborg är känt för djur, natur och kultur, som i symbios ger besökarna upplevelsen av Sverige i miniatyr mellan Vänern och Vättern. När man går igenom historiska dokument i närtid från och med 1980-talet om besöksnäringens planer och hur turismen organiserat sig för framtida utmaningar, slås man av att det först är på senare tid som turismen betraktas som en tillväxtnäring, som ger många arbetstillfällen i flera branscher, särskilt för ungdomar som förstajobb i arbetslivet. Besöksnäringen levde sitt eget liv utifrån de destinationer som då fanns etablerade och utvecklingen skedde i första hand i anslutning till dessa, med Läckö slott, Göta Kanal och Karlsborgs fästning som goda exempel. På senare tid har

motsvarande utveckling särskilt skett kring Sommarland, Varnhems klosterkyrka och Arnprojektet samt Västgötaberg, Hornborgasjön, Tiveden och Hökensås med flera outdoordestinationer. Dessutom har målet för besöksnäringen förflyttats till att se till att folk besöker, stannar längre, spenderar mer och gärna återkommer till Skaraborg. Utvecklingen av platsvarumärket är nu i fokus, vilket leder till att besöksnäringen aktivt bidrar till att skapa attraktivitet, så att vi kan få framtidens talanger att besöka och så småningom även bosätta sig, leva och arbeta här. Därmed har även besöksnäringen blivit minst lika viktig för den egna ortsbefolkningen för att skapa stolthet som leder till ett gott ambassadörskap.

Här kan det vara på sin plats att slå fast definitionen av följande begrepp för ökad tydlighet:

”En *destination* är ett funktionellt avgränsat geografiskt område, där ett system av offentliga aktörer, privata aktörer och samhället erbjuder produkter och service till besökare inom det området. En destination reser man till och på en plats bor man. Därför bör man bredda perspektivet från destination till plats för att utvecklingen skall vara hållbar och för att invånarna även fortsättningsvis skall uppleva utvecklingen av turismen som positiv. En *reseanledning* är attraktionskraften och drivkraften till att man utför resan till denna destination”.

En annan viktig fråga, som påverkat historien är besöksnäringens organisation och status. Före sammanslagningen av länen i Västsverige till Västra Götalands län 1998 samt landstingen till Västra Götalandsregionen 1999 bedrevs övergripande

turismfrågor dels av länsstyrelsen och framförallt av Västergötlands Turistråd, som bestod av Skaraborgs och Älvsborgs före detta län, det vill säga landskapsvis. Landstinget Skaraborg blev från 1980 en mer tydlig aktör inom turismen då man tillsammans med landstinget i Älvsborgs län bildade Stiftelsen Västergötlands Turistråd. Man övertog därmed det ekonomiska ansvaret för den verksamhet som dittills bedrivits med främst kommunala bidrag inom Västergötlands turisttrafikförening. Västergötlands Turistråd verkade som det övergripande operativa organet för turismen i Västergötland fram till regionbildningen då verksamheten 1999 gick över i Västsvenska Turistrådet (VT). VT bildades redan 1993 som ett gemensamt bolag mellan turistorganisationerna i Göteborg, Bohuslän, Dalsland, Halland, Värmland och Västergötland för gemensamma aktiviteter på de utländska marknaderna. När regionbildningen blev en mer konkret fråga valde Halland och Värmland att lämna bolaget. Västsvenska Turistrådet bytte namn till Turistrådet Västsverige 2015 och utgör en strategisk motor för besöksnäringen i Västsverige, där Skaraborg som aktiv provins är en del av Västsveriges gemensamma utbud och utveckling.

Landstinget Skaraborg ökade under början av 80-talet sitt engagemang för länsutvecklande verksamhet samtidigt som nya uppgifter ålades landstingen, till exempel bildandet av regionala länstrafikbolag. Turismen blev ett verksamhetsområde som under 80- och 90-talet tillfördes utvecklingsmedel, ofta i samverkan med berörda kommuner och statliga organ. Speciellt kan här nämnas

länsstyrelsen och länsarbetsnämnden.

Några exempel på gemensamma projekt i Skaraborg:

- Samverkan med länsstyrelsen om produktionen av boken "Sevärdheter i Västergötland Skaraborg". Boken blev mycket populär och fungerar fortfarande. En första utgåva kom 1981 med fyra nytryck, senast 1991. I boken presenteras närmare tvåhundrafemtio olika besöksmål.
- Med syftet att främja turismen bidrog landstinget Skaraborg tillsammans med tre andra landsting från och med 1980 till driften av Göta kanal. Förutom särskilda utvecklingsbidrag till kanalbolaget medverkade landstinget till finansieringen av två uthyringsbåtar för kanaldrift ritade av seglarygurun Pelle Petterson. De är fortfarande i drift!
- Karlsborg med fästningen och närheten till Göta kanal har varit föremål för flertalet projekt genom åren. Guideturen med inledande film för att förstå historien bakom fästningens tillkomst och dess tilltänkta roll som "reservhuvudstad" tillkom i samverkan med militära myndigheter och försvarshistoriker.
- Utställningsverksamheten på Läckö slott utvecklades mycket framgångsrikt av Västergötlands Turistråd. För att garantera en fortsatt verksamhet togs mot slutet av 80-talet initiativ till att bilda den nuvarande Läcköstiftelsen i samverkan mellan Lidköpings kommun och landstinget.

- Som en följd av det stora restaureringsprojektet av Hornborgasjön under 80-talet planerades och uppfördes i samverkan med statliga intressenter och de berörda kommunerna en informationsanläggning vid Fågeludden. Visit Hornborgasjön är sedan 2015 ett organiserat och resursatt samarbete mellan turistorganisationerna i Falköping, Skara och Skövde kommuner, på uppdrag från respektive kommunstyrelse.
- På Skara sommarland uppfördes under 1985 en paviljong med en bemannad turistbyrå och utrymme för läns- och företagsinformation. En anläggning som också nyttjades av landstinget för bland annat personalrekrytering.
- Några andra exempel på insatser där landstinget medverkade är Ekehagens Forntidsby, restaurering av Falkängshuset i Hällekis, vandringsleder genom Tiveden och Hökensås, Hökensås Sportfiske samt turismutbildning vid Höghskolan i Skövde.
- Den största gemensamma marknadsföringskampanjen genomfördes under andra halvan av 80-talet under den gemensamma loggan "Skaraborg mellan Vänerne & Vättern". Syftet var att med ett brett anslag lyfta fram Skaraborg som besöks- boende- och etableringsområde. Trycksaker, videofilm och diverse profilprodukter blev verktyg för ambassadörer som vitt och brett spred kunskap om länet.

Den framgångsrika devisen

Flera försök att ena besöksnäringen i Skaraborg

2008 togs ett enat beslut av Skaraborgs Kommunalförbund och dess femton kommuner om samarbete över kommungränserna i hela Skaraborg. Målsättningen var att nästan dubbla den turist-ekonomiska omsättningen från 1,7 MDr 2007 till 3,0 MDr 2015. Ett mål som uppnåddes redan 2012! Turismstrategiarbetet som bedrevs under åren 2009-2021, med olika insatsområden och inriktningar, blev ett gott och uppskattat nationellt exempel på hur kommuner kan jobba tillsammans med tillväxt genom att sätta gemensamma mål och ta hjälp av såväl varandra som av till exempel turistrådet. Dock utan att organisera sig gemensamt. Den röda tråden i arbetet blev att genom

gemensamma insatser långsiktigt och hållbart skapa kommersiell framgång bland besöksnäringens aktörer, bidra till nya företag och nya jobb. Det är besöksnäringens styrka och Skaraborgs stora möjlighet. En viktig erfarenhet från turismstrategiarbetet visar att det för en framgångsrik destinationsutveckling krävs att det offentliga bygger ramverket och skapar förutsättningar för destinationsutveckling i samverkan och dialog med ett aktivt engagerat näringsliv.

I det omfattande arbetet med strukturbild 2016 som Skaraborgs Kommunalförbund ansvarade för fanns dock ej besöksnäringen namngiven bland sju omnämnda strategiska processer samt åtta strategiska områden att samverka inom, för att skapa strategisk tillväxt för Skaraborg.

I den beslutade genomförandeplanen för regional utveckling och tillväxt 2020 ägnas dock två sidor under kapitlet om en region som syns och engagerar med rubriken "Satsa på internationell mötesindustri, evenemang och att stärka besöksnäringen".

I den nyligen beslutade tillväxtplanen för regionen 2025 finns besöksnäringen väl beskriven av Kommunalförbundet Skaraborg som en framtidsnäring med tillväxtpotential.

Goda förebilder för destinationsutveckling

Det finns i vårt land många goda förebilder som lyckats skapa ett enat uppträdande och destinationserbjudande. Främst har man via benchmark och deltagande i det nationella nätverket för destinationsbolag med över

50 000 invånare, fastnat för Visit Dalarna, Ett enat Bohuslän, Familjen Helsingborg samt Fyra Mälarstäder som goda förebilder.

Dessutom finns det ett allt ökande antal städer som själva ger sig förnamnet visit, men som inte uppfyller helhetstanken om en enad destination i en provins inom en region. Det kan man verkligen säga att Visit Skaraborg gör som aktiv provins inom Västra Götalandsregionen. En strategi, som visat sig framgångsrik även internationellt, tänk bara på Toscana, Baskien med flera provinser som har ett gemensamt utbud och en helhetsupplevelse för besökarna.

Samverkan mellan destinationsbolagen om utveckling, "Destinationsutveckling Skaraborg"

En utgångspunkt för samverkan har bland annat varit de huvudområden som belysts på Skaraborgsdagen som startade 2016 och som blivit en årlig tradition där lokala och regionala politiker möter näringslivets lokala ledare samt akademiföreträdare regionalt. Här har årligen slagits fast att en kraftfull samverkan inom besöksnäringen bedöms ge goda förutsättningar för en utveckling av destinationerna här och därmed tillväxt i Skaraborg.

De båda destinationsbolagen Next Skövde och Destination Läckö-Kinneulle, som tillsammans då hade tjugo av totalt fyrtyoen personer som arbetade med besöksnäringarna såväl inåt som utåt i kommunerna, tog därför 2017 initiativ till egen samverkan och årliga strategimöten mellan styrelserna och ledningarna liksom

med personalen inklusive gemensam kompetensutveckling för dem. Dessutom tog vi på oss ledartröjan för att driva Skaraborgs samlade destinationer genom praktisk samverkan. Efter bland annat samråd med Turistrådet Västsverige, Skaraborgs Kommunalförbund samt ledande befattningshavare för Skaraborgs kommuner bedömdes att bäst effekt uppnås om utvecklingen drivs gemensamt genom de båda destinationsbolagen med taktiska/operativa frågor, utan att prata om organisationsförändringar.

Målen för samverkan konkretiserades till att inom Skaraborg

- öka antalet Världen- och Nordenföretag enligt Turistrådets modell
- öka antalet gästnätter
- öka antalet sysselsatta inom besöksnäringen

Genom att destinationsbolagen i Skövde och Lidköping-Götene tog detta initiativ för att öka taktisk samverkan och fungera som en motor och brygga mellan de redan befintliga nätverken inom besöksnäringen i Skaraborg, skapades förutsättningar för att lyfta utvecklingen av branschen vilket gynnar alla Skaraborgs kommuner. "När det regnar på prästen, skvätter det på klockaren" är en gammal vis Skaraborgsdevis! Gemensamt identifierades fem utvalda områden som ledningarna för Destinationsbolagen Next Skövde (ordförande Carl Henrik Ohlsson, vd Mats Olsson) och Destinationsbolaget Läckö-Kinneulle (ordförande Bodil Warolin, vd Anna Ohlin Ek) presenterade för sina

respektive styrelser, Skaraborgs Kommunalförbund samt Västra Götalandsregionen.

Dessa fem områden där gemensam utveckling bedömdes skapa bäst nytta för alla var: Digital utveckling, marknadsföring, affärsutveckling, produktutveckling samt kompetensutveckling. De fyra förstnämnda frågorna drevs därefter vidare som underlag för den ansökan som blev starten för Visit Skaraborg.

Destinationsutvecklingen mellan de båda destinationsbolagen fortgår informellt kontinuerligt och i positiv anda inom följande områden: Kompetensutveckling för såväl personal som styrelsen, resursfrågor, omvärldsfrågor såväl nationellt, som regionalt och nationellt samt med gemensam representation inom ramen för bolagens ordinarie verksamheter.

Visit Skaraborg 1.0

Med utgångspunkt från den beskrivna destinationsutvecklingen för Skaraborg formades den första ansökan om Visit Skaraborg 1.0 under våren 2017. Den vann sitt enhälliga gillande i Regionutvecklingsnämnden och Skaraborgs Kommunalförbund och 2 Mkr reserverades för detta projekt som pågått från och med halvårsskiftet 2017 till och med 2020, då det förlängdes ytterligare ett år under pandemin. En drivande, inspirerande, hushållande och uppskattade projektledare har varit och är fortfarande marknadschefen Charlotte Backman Next Skövde. Styrgruppen har bestått av ledningen för de båda destinationsbolagen samt ett kommunalråd och en

kommundirektör utsedda av Kommunalförbundet Skaraborg.

Projektets övergripande syfte blev att skapa en långsiktig samverkansplattform under samlings-namnet "Visit Skaraborg" och därigenom inspirera till besök på Skaraborgs besöksmål, både genom digitala kanaler och genom fysiska möten. Projektets resultat blev samordning av information och utveckling av produkter för att i olika digitala kanaler inspirera till besök på Skaraborgs besöksmål, piloter av framtidens fysiska mötesplatser. Hela projektet byggde på att möta besökaren där denne rör sig och på att erbjudandet utgår från kundens intressen.

För att åstadkomma detta krävdes en ökad samordning och delande av information mellan turistorga-nisationerna i Skaraborg. Den konstellationen utgjorde en samverkansyta för ytterligare utvecklingsprojekt. Även samhällsinformation i ett bredare perspektiv för att locka till etablering och boende prövades.

Projektet handlade om att utveckla digitala verktyg som presenterar våra besöksmål utifrån besökarens intressen och fysiska placering. Om hur helheten kan synliggöras både på den lokala turist-byrån och i ett mobilt format och om att utveckla fler produkter som bygger på Skaraborgs besöksmål – allt för att ge inspiration och visa upp Skaraborgs besöksmål ur olika perspektiv. Projektet blev en pilot för utveckling av digitaliseringen inom besöks--näringen i Västsverige.

Vid slutrapporteringen kunde uppdragsgivarna nöjt konstatera att i princip alla uppsatta mål uppnåts och överträffats med råge samtidigt som samarbetsklimatet mellan aktörerna väsentligt förbättrats under projekt-tidens gång.

Från projekt till strategiskt uppdrag, Visit Skaraborg 2.0

Med de goda resultat som uppnåddes vid redovisningen av Visit Skaraborg 1.0 förädlades detta vidare och uppmuntrades samt omformades till ett uppdrag från Skaraborgs Kommunalförbund till ett fyraårigt uppdrag 2021 – 2024 med Next Skövde och Destinationsbolagen Läckö-Kinneulle som uppdragstagare. Samma projektledare och motsvarande styrgrupp som tidigare kompletterat med en tjänsteman från regionen tillsattes. Ekonomiskt har modellen förändrats så att den nu vilar på tre ben. Kommunalförbundet lägger en grundersättning motsvarande en krona per invånare. Denna insats matchas av respektive kommun som även de satsar en krona per invånare. Därtill har arbetet attraherat sin första externa sponsor från näringslivet i form av Länsförsäkringar Skaraborg som satsar 100.000 kronor per år. Därutöver satsar även de båda destinationsbolagen egen tid. De båda destinationsbolagen har ett utvecklat och nära samarbete med Turistrådet Västsverige som därutöver i hög omfattning aktivt stöttar arbetet i utvalda marknads-kampanjer samt står för betydande finansiering. Målsättningen är att kunna växla upp dessa grundfinansieringar med minst lika mycket genom regionala, nationella och EU-finansierade

projektmedel samt nya sponsorer under den fyraåriga uppdragstiden.

Ur uppdraget kan följande sammanfattning citeras: Besöksnäringen står inför stora förändringar vad gäller en omställning till ett mer hållbart resande, stor teknisk utveckling och nya förändrade behov hos besökarna.

Skaraborgs Kommunalförbund ser ett behov av en modell för den fortsatta besöksnäringens utvecklingen i Skaraborg, bestående av tre delar:

1. Marknadsföring av gemensamma framarbetade aktiviteter, produkter och reseanledningar till Skaraborg. För att skapa förutsättningar för detta uppdrag behövs en gemensam finansiering.
2. Tillgång till spetskompetens, för att ligga i framkant vad gäller utveckling av digitaliseringsarbetet med ny teknik och nya trender inom besöksnäringens område.
3. Beakta "det nya normala", besöksnäringen ska utvecklas på ett hållbart och långsiktigt sätt utifrån AGENDA 2030, från globala mål till lokalt genomförande.

Syftet med uppdraget är:

- Att förvalta och utveckla de plattformar som byggts upp under Visit Skaraborg
- Att marknadsföra gemensamt utvecklade produkter och reseanledningar
- Att vara en samverkansarena för att utveckla nätverk och kontaktyta mot besöksnäringen på Skaraborgsnivå.
- Att ligga i framkant för att fånga upp nya initiativ och utvecklingsmöjligheter.

- Att vara en plattform för kunskapsförmedling och struktur kring hållbar utveckling.

Visit Skaraborgs arbete ska leda till ett mer attraktivt Skaraborg som tillsammans visar upp utbudet med helhetssyn. Samverkan ska ske med Turistrådet Västsverige, vars syfte är att driva besöksnäringens utveckling i samverkan med inhemska eller internationella partners och öka konkurrenskraften hos regionens företag. Visit Skaraborg ska ligga i framkant nationellt vad gäller marknadsföring och kommunikation i syfte att skapa gemensam tillväxt och hållbar utveckling inom näringen. Visit Skaraborg ska bidra till Skaraborgs attraktivitet, genom insatser som lockar besökare, även företagare/investerare, talanger och potentiella inflyttare till Skaraborg. Här samverkar Visit Skaraborg med de nybildade projekten Business Region Skaraborg och Inflyttarservice Skaraborg.

Regeringen har tagit fram en ny nationell strategi tillsammans med Svensk turism och Visit Sweden där målsättningen är att Sverige ska vara världens mest hållbara destination år 2040 och Turistrådet Västsverige lanserade hösten 2020 en ny affärsplan med ett helt nytt grepp i dessa frågor. Det går under rubriken "Hållbarhetsklivet". Hållbarhetsklivet uppmuntrar såväl offentliga som privata aktörer inom Västsveriges besöksnäring att med gemensam kraft ställa om till ett hållbart samhälle. Hållbarhetsdimensionen ska vara ständigt operativt närvarande och arbetas med på tvären inom fokusområdena.

Allt detta ställer stora krav på de lokala turistorganisationerna och kommunerna att allt snabbare ställa om verksamheterna. Det krävs en helt ny typ av spetskompetens som är svår att ha för enskilda verksamheter, vilket gör att aktörerna har ett stort behov som kräver samverkan och samordnade insatser för att tillsammans utifrån sina roller/ansvar ta sig an dessa utvecklingsfrågor.

Skaraborgs destinationer

Nuläge och uppnådda resultat

När uppdraget stämts av efter ett och ett halvt år kan konstateras att resultatet ligger väl till mot måluppfyllelsen. Den största vinsten är dock den positiva

attitydförändringen hos alla inblandade till att samverka prestigelöst, framåt lutat och med glädje. Alla kan bidra med något, men ingen kan vara med i allt. När vi ser att tillräckligt många av en viss given produkt anmält sig utifrån de krav på produkt och kvalitet som gemensamt ställts, så kör vi! Förut väntades alltid in den sista felande länken i jakten på konsensusbeslut. Så fort som omvärlden nu snurrar, finns inte tid att vänta, då väljer våra besökare en annan destination!

Så har till exempel de framgångsrika paketen vandra i Skaraborg, cykla i Skaraborg, golfa i Skaraborg, gastro i Skaraborg, familjeresan i Skaraborg, tåggluffa i Skaraborg med flera blivit till!

Så har även de framgångsrika marknadsföringåtgärderna för upplevelser, boende och förtäring med mera gemensamt blivit mer kraftfulla och slagit igenom med ökande besökssiffror som följd.

Liksom förflyttningen av tjugo nya företag till Norden respektive Världennivå redo att möta internationella gäster!

Allt kan även följas och hämtas i realtid via vår webb www.skaraborg.nu, vilket ca 60 000 följare gjorde första halvåret 2022, dubbelt så många som motsvarande tid förra året. Lägg in denna sida som din egen portal till att besöka Skaraborg!

Framgångsfaktorer

När vi nu format Visit Skaraborg till den framgångssaga som det blivit, så är det framför allt arbetsmetoderna som är unika:

- Vårt mantra har varit att arbeta utifrån kundperspektivet och kundens egna upplevelser. Besökarna känner inga kommungränser utan kommer för specifika destinationer och av egna reseanledningar till Skaraborg.
- Vi bestämde oss tidigt för att inte prata organisationsförändringar som lösning på problem, för det var alla rejält trötta på. I stället arbeta och svettas operativt tillsammans, för att lära känna varandra bättre och motverka Jantelagen samt tidigare bypolitik.
- Armkroksmodellen ska användas även fortsättningsvis. Alla lokala turistorganisationer i de skaraborgska kommunerna har bjudits in att på frivillig basis delta i utvecklingen av teman, fokus/arbetsgrupper där man känner att man utifrån respektive kommun har sin styrka, tid och kraft att lägga. Därmed bidrar var och en aktivt och positivt utifrån sina egna förutsättningar.
- Vi fortsätter att använda oss av "Vårt en timmas resa" som urvalskriterium för produkter.
- Metodutveckling ska ske bland annat genom kontinuerlig omvärldsspaning och benchmarking i Sverige och Norden. Goda idéer som andra lyckats med, "stjåls med stolthet" till oss, samtidigt som vi bjuder på våra misstag och succéer tillbaka.
- Vi ska hitta sätt för kommunikation med näringen som kompletterar den kommunikation som idag

sker på lokal nivå och även inom deldestinationerna.

- Samverkan ska ske med Turistrådet Västsverige, där bland annat hållbarhetsperspektivet är ett viktigt operativt redskap.

Varumärket Skaraborg

Sedan regionsammanslagningen finns ej formellt namnet Skaraborg kvar. Dock är det tydligt att Skaraborg som provins i regionen får allt starkare samlingskraft och användningsområde som identitet för vår befolkning samt vår omvärld. Därför har vi behållit och förädlat Skaraborg i de paket vi marknadsför, med tillägget mellan Vänern och Vättern som geografisk bestämning både för lokalbefolkningen och för besökare såväl nationellt som internationellt. Dessutom har de goda exempel som utvecklats med fördel använt Visit före sitt provinsnamn. Tills något bättre kommer fram är vi stolta över samlingsbegreppet Visit Skaraborg som uttryck för vad vi gör och vill. Gärna i samverkan med våra kollegor i Business Region Skaraborg samt inflyttarservice Skaraborg och kultur i Skaraborg!

Vi vill söka insatser och aktiviteter som bidrar till att stärka attraktivitet, inte enbart för våra besökare, utan som även verkar positivt när kommunen vill attrahera företagande och inflyttare. Vi skall fortsatt vara drivande i arbetet att locka besökare men i högre utsträckning än tidigare stödja Skaraborg i arbetet med att locka inflyttare, talanger och investerare hit.

Vår gemensamma målsättning är att fler ska upptäcka, besöka, spendera, komma tillbaka och stanna samt bosätta sig och verka i och från Skaraborg!

Den nya loggan

Visit Skaraborgs roll i framtiden

Vi som nu driver Visit Skaraborg har som målsättning att minst uppfylla de mål som uppdraget givit oss under fyra år. När vi kommer att redovisa våra uppnådda resultat 2025 är det min uppfattning att alla inser nyttan av detta samarbete samt att det blir ett naturligt steg att befästa denna paraplyorganisation som bestående i ordinarie drift, för Skaraborgs bästa.

Fältmarskalk Mannerheim lär ha sagt i finska vinterkriget att "Inte ens en hel armé kan stoppa en bra idé, när tiden är mogen". Låt oss göra detta i bästa samförstånd och under fredliga former, så viktigt i de orostider vi lever i. Skaraborgs sak är vår!

Källor

Strategiska dokument, protokoll samt minnesanteckningar från Next Skövde, Destinationsutveckling Skaraborg och Visit Skaraborg

Projektansökningar från Next Skövde och Destination
Läckö-Kinneulle samt beslut från Kommunalförbundet
Skaraborg och Regionutvecklingsnämnden

Strategiska planer från Kommunalförbundet Skaraborg
och Västra Götalandsregionen

Personliga intervjuer/ faktakoll med:

Vd Mats Olsson Next Skövde

Projektledare Charlotte Backman Next Skövde

Ordförande Bodil Warolin Destination Läckö-Kinneulle

Vd Anna Ohlin Ek Destination Läckö-Kinneulle

Turistchef Anna-Klara Börjesson Ahlqvist Falköping/
projektledare Kommunalförbundet Skaraborg/Vd Marie
Linde Turistrådet Västsverige

Claes Bjerkne f.d. vd för Västergötlands turistråd och
Göteborg o c/o mm

Bo Öster f.d. ansvarig tjänsteman på Landstinget
Skaraborg och Västsvenska Turistrådet

Björn Broberg f.d. ansvarig tjänsteman på Länsstyrelsen
Skaraborg

Charlotte Nordström, kommun- och regionpolitiker från
Skara

CARL HENRIK OHLSSON

ALLA TIDERS STÖRSTE JORDÄGARE

I

SKARABORG

Skaraborg har ju bland annat begåvats med "tiondet enligt bibeln" avseende de gröna näringarna i Sverige. Här står bokstavligen Sveriges ladugård. Dagens jord- och skogsbruk är i allt väsentligt uppbyggt på familj jordbruk, även om storleksrationaliseringar lett till flera större jordägare samt även flera gemensamma driftsbolag, för att uppnå hållbar lönsamhet.

Ser man på jordägandet i ett större historiskt perspektiv framstår Magnus Gabriel De La Gardie som alla tiders största jordägare i Skaraborg, och hans avtryck finns att skåda på flera av nutidens gods och herresäten än i dag.

Bakgrund

Eftersom jag är aktiv i Läckö Vänners styrelse och grevens 400-åriga födelsedag firades i höstas 2022, kommer denna artikel att handla om Magnus Gabriel De La Gardies stora makt och ägande i Skaraborg under sin levnadstid. För

den som vill fördjupa sig ytterligare hänvisar jag till källförteckningen i slutet av kapitlet. Framför allt rekommenderas en utmärkt avhandling vid Uppsala Universitet 1975 av Margareta Revera med titeln " Gods och gård 1650-1680" som blivit främsta källa och inspiration till detta kapitel i årets antologi från Skaraborgs Akademi, med titeln "Alla tiders Skaraborg".

Godsbildningen under fader Jacobs tid

Med godsbildning menas hur ett gods byggs upp, ofta över lång tid, till exempel en mansålder. Jacob De La Gardie som var Magnus far hade byggt upp innehavet i Läckö grevskap under sin levnadstid efter att ha fått detta "såsom ett rätt grevskap" 1615 i donation. Denna donation var otydlig och pekade förutom namngivna gårdar även ut hela socknar och kyrkor som skulle ingå i det donerade grevskapet.

Läckö grevskap bestod således av Läckö Slott och gård med tillhörande ekonomibyggnader, Kållands och Åse häraders gäll, samt Källby och Husaby gäll i Kinne härad. (Gäll = Pastorat). Inom detta grevskap uppbar greven tiondet i skatt från alla skatte- och kronohemman, men inte från de frälsehemman som fanns. Frälse = gårdsägare fri från beskattning. All areal räknades dock in som underlag för grevskapet inom territoriet. Därför är det svårt att forska fram den exakta arealomfattningen. Därmed finns heller ingen absolut sanning om hur många mantal som grevskapet omfattade. Mantal var en kameral taxeringsenhet som angav bärkraften på ett hemman, där frälsegårdarna hade ett mantal, det vill säga att en bonde kunde leva på detta. Ett annat sätt är att mantalets beståndsdelar

består av arealstorleken och avkastningsförmågan i tunnors säd, det vill säga tunnland, på denna jord. Detta tillämpades ända tills kommunalskatten infördes i början av 1900-talet. Greven tilldelades även häradshövdingrätten, vid de ting som hölls i grevskapet, så makten var stor även juridiskt.

Man kan dock inte påstå att Jacob de la Gardie var en hängiven jordbrukare. Han arrenderade ut grevskapet 1634 till köpmän eller andra handelsmän. Fadern Jacob var mera fältherre än feodalfurste, med starka drag av afärsmannaskap.

Grevskapet ärvs av sonen Magnus Gabriel

Vid Jacob De La Gardies död 1652 ärvde äldste sonen Magnus Gabriel Läckö Grevskap. Fadern hade då regerat över grevskapet under åren 1615–1652. Den arvtagande sonen stärkte detta grevskaps betydelse och lade mycket kraft på att grevskapet i Skaraborg skulle växa, trots att han, som närstående till kungen, även erhöll andra landsförläningar runt om i Sverige. För att förstå den unge grevens strategier måste man skilja på gammalt och nytt frälse. Båda kategoriernas jord innehades på frälsevillkor, det vill säga nyttjanderätten och möjligheterna till beskattning från bönderna var i stort sett samma. Bokföringsmässigt redovisades dock gammalt frälse som frälsehemman medan nya frälsegårdar redovisades som avsöndrade skatte- och kronohemman, där hela häradet eller pastorat avsöndrades. Genom detta behöll kronan kontroll över det nya frälset avseende avsöndringsvillkoren, som var allodiala eller feodala. Allodialgods innehades av adeln med så gott som oinskränkt äganderätt. Feodala gods var behäftade med inskränkningar i arvs- och

förfoganderätt med besittningsskydd. 1655 års riksdagsbeslut innebar att allodialrättigheterna som givits till adeln 1632 upphävdes och alla godsens blev feodala. Detta innebar att Läckö grevskap gick i arv i sin helhet till äldste sonen och fick ej delas, pantas eller säljas. Magnus blev personligen engagerad i uppbyggnaden av sina gods och grevskapet. Därmed var han mer byggherre och feodalfurste än sin fader. Hans skattekraft stärktes och ökades från samtliga hemmanskategorier. Dessutom fick han kungshästar uppfödda och inkörda från alla hemmanskategorier. I samband med arvet fick han lagmansränta från sitt grevskap. Detta utökades med att han även blev lagman över såväl Västergötland som Dal 1652. Från och med 1655 fick han även behålla den halva ränta som han hade uppbördsrätt av Kungen att ta in från alla hemman avseende löns avräkning. Därmed skärptes inom alla områden skatten från hemmanen till greven, vars makt och jordägarskap ökade väsentligt.

Magnus Gabriels egen godsbildning

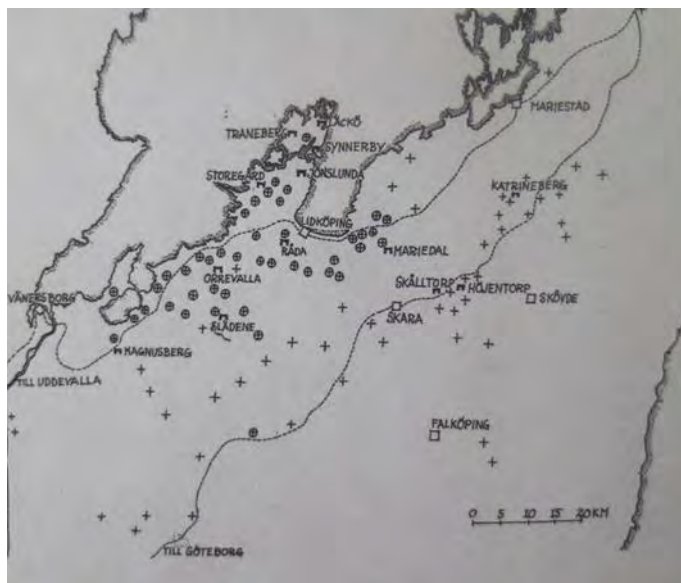
Efter mönster av arvet från fadern och avsöndringen av grevskapet förvärvade han hela socknar, härader och gäll genom territoriell avsöndring. Härene och Sävare gäll i Kinne respektive Skånings härader är goda exempel på detta. Läckö grevskap omfattade till slut hela Kållands-Kinnefjärdings- och Åse härader! Dessutom gjorde han fristående godsbildning vid Höjentorp i Valle härad till sin maka Maria Eufrosyne. Här lyckades även Magnus Gabriel inkorporera alla frälsegårdar i godsbildningen. Dessutom bildades Vederlagsgodsens. Avsikten var att ryttarna mot vederlag i andra hemman skulle kunna lyftas från sina hemman i Höjentorps närhet.

Under sina första tjugo år ökade hans domäner väsentligt. Inte minst hade han fokus på fyra än idag stora och betydelsefulla frälsegods i Skaraborg, som låg strategiskt längs Vänerens strand. Han lyckades genom köp och byten tillföra grevskapet Storegårdsgodset i Rackeby, Tranebergsgodset på Kållandsö, Söderbo-Mariedalsgodset i Lundsbrunn samt Håbergsgodset utanför Grästorp. Huvudmotivet att förvärva Storebergsgodset och Traneberg var hans dröm att bli ensam jordägare på hela Kållandsö, där Läckö är beläget. Dessutom gav dessa säterier en god skattekraft, då de räknades som gamla frälsegårdar, som kunde beskattas med tiondet. Därför prioriterade greven i början av sin karriär förvärv av gamla frälsegårdar i grevskapet. Ju äldre han blev övergick han till byteshandel av andra herresäten för att komma över frälsegårdarna. Helst dem som han ägde utanför Skaraborg, om det blev tvunget även i norra Skaraborgs Vadsbo härad.

Priset på gårdarna uttrycktes i riksdaler och var som exempel för ovanstående säteribildningar 10 000 riksdaler för Storegårdsgodset, 22 000 för Tranebergsgodset plus morgongåverätten 2 000 riksdaler, 20 000 för Söderbogodset och 13 224 för Håbergsgodset. Detta var dock inte hela sanningen. Gårdarna värderades dessutom avkastningsmässigt per år i "antal lispund smörränta" samt "antal tunnor kvarnränta". Ett riktpreis på 1650-talet var att per lispund smörränta betala 100 riksdaler.

Västgötagodsen var väl samlade i ett pärlband längs Vänerstranden mellan Hunneberg och Kinnekulle. Tyngdpunkten låg kring Läckö, som var kronjuvelen i grevskapet. Höjentorp bildade centrum i en annan grupp av Västgötagodse. Här var Magnus andra favoritplats i Skaraborg, till vilken han gärna åkte och bodde under de

stora renoveringsperioderna på Läckö Slott. Säterierna låg grupperade från Alingsås till Vänern, där Katrineberg (Botorp) blev norra stödjepunkten. Godsens under Mariedal hade mindre omfång och blev en brygga mellan grevskapet och Höjentorpsgodsen. Innehaven förändrades över tid och hade en mer lokal sammansättning 1680 än 1650. Grevskapet ökades med alla gamla frälsegårdar och säteribildningar i Skaraborg som greven förvärvade. På motsvarande sätt byttes med förkärlek de andra stora godsens i övriga Sverige bort mot att mer eller mindre äga halva Skaraborg direkt eller indirekt! Totala innehavet av gårdar, gods och säterier var över tusen stycken!

Läckö grevskap uppgick år 1654 till 584 ¼ mantal.

Nettobehållningen 1680 av gammalt frälse var 110 mantal. Detta hade åstadkommits genom köp av 120 mantal och försäljning och byten av 10 mantal. Huvudparten av

de erhållna frälsehemmanen låg i Läckö grevskap, det vill säga nittio mantal. Totalt för Västgötagodsen uppgick arealerna till 584 ¼ mantal 1654 och höll sig konstant under Magnus tid. Västgötagodsen sysselsatte 1675 imponerande 446 personer. Totalt hade greven strax över 1 000 anställda inom sina domäner såväl i Sverige som utomlands. Magnus Gabriel var en aktiv markägare, som genom att skriva brev till sina tillsyningsmän och att ständigt resa runt, hade bra kontroll och styrning över sin omfattande verksamhet. Av dessa arbetade 176 personer på Läckös stat, varav 40 utgjorde det lokala rättsväsendet, nämndemännen. Chef över alla anställda var hauptmannen, som ansvarade inför greven för slottets drift. Läckö var även militärt bemannat av ett trettiotal soldater och ryttare samt musikaliska trumpetare, trumslagare och pukslagare. De övriga västgötagårdarna fungerade i princip som självständiga enheter med gårdsfogde i spetsen. En viss specialisering hade genomförts och godsen stödde varandra under de byggnadskampanjer som genomfördes på respektive gods. Även om det var självushållning gick merparten av skördarna till hamnarna i Göteborg och Stockholm, där greven ägde varv och skeppsbåtar för export. En stor del av kreatursförsäljningen hamnade i vår huvudstad. Det var även här som greven hade sitt högkvarter med en hovstat på cirka 130 personer! På hemvägen köptes i första hand salt och järn i retur. Förutom bra hamnläge på godsen, låg även dessa strategiskt intill dåtidens utbyggda vägnät. Denna infrastruktur blev, för Västgötagodsen, en stor konkurrensfördel som endast stoppades av snöoväder och tjällossning!

Fasta tillgångar i Skaraborg

Grevskapen som institution i Sverige vid denna tid kan väcka förvåning. De tillkom och utökades i en stat som i övrigt strävade efter administrativ centralisering och entydighet. Landshövdingen i Skaraborgs län Tord Ulvsson Bonde hade det inte lätt med grevskapet Läckö, då dess ägare greven Magnus Gabriel De La Gardie, samtidigt var rikets kansler! Han ursäktade sig på följande sätt, när han lokalt skulle bevaka rikets rätt visavi grevskapet: "Om jag nu härmed haver gjort Eders Höggrevlige Excellens emot, vill jag uti djupaste ödmjukhet avbedja, eftersom jag det icke bättre förstått haver".

Läckö grevskap omfattade således tre häradar, Åse, Kålland och det nybildade Kinne fjärding, en utbrytning ur Kinne härad. Sammanlagt ingick det fyrtiofyra kyrksocknar i dessa tre häraders grevskap. Samtidigt har antalet säterier i Läckögrevens ägo ökat från fyra till arton, varav sju av dessa nyanlagts av honom själv.

Inom grevskapet hade Magnus förutom gods och gårdar även följande imponerande fasta tillgångar:

- Kyrkobyggnader där greven planerade, renoverade och byggde kyrkobyggnader. Bland annat restaurering av Varnhems klosterkyrka och Läckö slottskyrka, ombyggnad av Otterstad kyrka., inredning av Eggby kyrka vid Höjentorp, ombyggnad av Lidköpings kyrka. Ombyggnad av Mellby kyrka, bygge av Höjentorps, Mariedals samt Tranebergs kapeller.
- Hospital uppfördes och drevs på Läckö, i Synnerby, Varnhem och Flo socknar.
- Barnhus uppfördes och drevs i Lidköping och Synnerby.
- Skolor uppfördes och drevs på Läckö, i Varnhem och Lidköping.

Greven var även drivande bakom och anlade sin stad Lidköping vid Lidans mynning till Väneren. Denna handling är dock värd ett eget kapitel!

Fasta tillgångar i Sverige och världen

I Sverige finns följande gods och herresäten som drevs av Magnus Gabriel De La Gardie:

- Ekholmen och övriga Upplandsgods i Trögs härad i Veckholms socken, som omfattade 114 mantal.
- Venngarn utanför Sigtuna som omfattade 47 mantal.
- Dessutom Ålbrunna i Lossa socken, Kalmarnäs i Kalmar socken, Jakobsdal, Hussby, Alagodsens, Albrunna samt Resta säteri i Nysätra socken I Baltikum ägde och drev greven:

- I Estland grevskapen Pernau, Hapsal med tolv byar, Kokenau med 16 byar, Kaima med 9 byar, Audern med 20 byar, Pörrafer med 13 byar, ön Kymö med 4 byar samt Torgel och Takeport.
- I Finland fanns Illmora med 15 hemman
- I Tyskland ön Wollin, klostren Poel och Neu i Mecklenburg samt hus i Weimar.

Grevskapets nedgång och fall

Finansieringen av denna godsbildning byggde i allt väsentligt på att han inom grevskapet tog hand om skatteuppbörden, det vill säga tiondet av skörden, som då gällde. Detta gällde såväl det säteribestånd av gamla frälsegårdar som han förvärvade som även från de fria bönderna inom grevskapet och dess territoriella avgränsning. Beräkningen utgick från normala skördeår, vilket säkerställde tryggheten långsiktigt av inkomsterna. Mer och mer tog han även in uppbörd av allmogen och bönderna i dagsverken, som man skulle göra åt greven. Detta utgjorde stommen av arbetskraft för de stora byggprojekt som byggherren Magnus drev på Läckö, på säterierna, i Varnhems klosterkyrka samt vid anläggandet av staden Lidköping. De stora riskerna tog bönderna som "arrenderade" markerna på detta sätt. De fick bära ansvaret för årstidsvariationer, missväxt och djursjukdomar samt handeln med sina lokalt producerade varor.

Med ett undantag, staden Lidköping, drabbades västgötagodsen inte nämnvärt av 1655 års riksdagsbeslut om en begränsad reduktion. Indragningen till kronan av staden Lidköping uppvägdes i viss mån av att greven erhöll rätt att anlägga en egen stad i grevskapet.

Stickprov från den historiska forskningen visar att han 1669 drog in 310 480 riksdaler kopparmynt från sin samlade godsegendom. Men utgifterna räknades till 313 071 riksdaler kopparmynt. Det gick alltså inte ens ihop. Grevens ekonomi kan liknas vid en till sitt yttersta spänd båge! Reduktionen och förmyndarräfstén ställde honom, enligt egen utsago, barskräpad. Reduktionen blev en utdragen historia, som slutade med att kronan förfogade över trettiofem procent av all mark, bönderna över trettiofem procent medan adeln kraftigt sjönk till trettiotre procent. Kungen visade varken nåd mot Magnus Gabriel eller sin faster Maria Eufrosyne. Magnus Gabriel fick endast behålla Höjentorp, som varit en gåva till hans fru, samt Venngarn i Uppland, när röken skingrats. I samband med modern Ebba Brahes död 1674 blossade det ånyo upp en arvstvist efter faderns död. Magnus Gabriel fortsatte i stoisk högform att kämpa för sin rättvisa in i det sista. I ett av hans mest självbekännande dokument beskriver han självkritiskt att han haft så många statliga uppdrag så han inte haft tid att slå vakt om sina privata tillgångar. Reduktionens knallhårda domar hade brandskattat hans reservkapital och därmed kreditvärdighet, vilket ledde till att godsimperiet föll. Skrivelsen avslutas dock hedersamt med att han alltid haft hederliga avsikter och inte förslösat eller spelat bort något. Magnus Gabriel dog på sitt sextiotredje levnadsår i sitt sovgemak på Venngarn 26 april 1686 och jordfästes, efter statsbegravning i Riddarholmskyrkan i Stockholm, i september samma år i Varnhems klosterkyrka.

Magnus Gabriel De La Gardies livsruna

Här redovisas i kronologisk ordning en livsruna över Magnus De La Gardies innehållsrika liv:

- 1622 Född i Reval 15 oktober.
- 1635–44 Studier i Uppsala, studieresor till Holland och Frankrike.
- 1646 Svenska ambassaden i Frankrike.
- 1647 Gifte sig med pfalzgrevinnan Maria Eufrosyne, som får Höjentorp i gåva. Riksråd.
- 1648 Tillträder grevskapet Arensburg. Jakobsdals trädgård påbörjas.
- 1650 Generalguvernör i Riga.
- 1652 Ärver efter fadern grevskapet Läckö och herrskapet Hapsal. Riksskattmästare.
- 1653 Får Jakobsdal av modern. Köper Venngarn. Avsatt av drottningen som riksskattmästare.
- 1654 Förlorar Arensburg vid drottning Kristinas abdikation. Blir kansler för Uppsala Universitet. Läcköbyggnation påbörjas.
- 1655 Riksskattmästare igen! Generalguvernör i Livland
- 1655–60 I Baltikum och Polen som krigsledare och förhandlare. Hapsals slott renoveras.
- 1660 Kung Karl Gustaf dör. Åter till Sverige. Rikskansler i förmyndarregeringen. Omgestaltning av Jakobsdals slott inleds.
- 1661 Tillträder grevskapet Pernau.
- 1665 Venngarns slottskapell inreds.
- 1666 Antikvitetskollegiet inrättas. Mariedals restaureringar påbörjas.
- 1669 Säljer Jakobsdal, köper Karlberg.

- 1670 Ombyggnad av Karlberg påbörjas. Privilegier för Nya Lidköping upprättas.
- 1674 Tillträder Käggleholm efter moderns död.
- 1675 Kriget mot Preussen och Danmark inleds. Ställningen inför kungen börjar undergrävas.
- 1676 Befälhavare i Västergötland när danskarna anfaller.
- 1677 Slaget vid Uddevalla. Nedlägger befälet i Västergötland.
- 1678 Rollen som politiker utspelas.
- 1679 Fred med Danmark. Bygger Ödeby kyrka.
- 1680 Reduktionen inleds. Blir Riksdrots.
- 1686 Död på Venngarn 26 april. Begravning i Rid-darholmskyrkan, jordfästning i Varnhems klosterkyrka.
- 1687 Maken Maria Eufrosyne död på Höjentorp.

Sammanfattning

Med ovanstående sammanställning och redovisning av hans gods, gårdar och grevskap, hämtade ur nedan citerade källor, kan man med gott samvete utropa Magnus Gabriel De La Gardie till alla tiders störste jordägare i Skaraborg! Hans livsgärning och ande inspirerar än idag över drygt tusen gårdars jordägare och arrendatorer!

Epilog

Hur ser det ut idag? Låt oss följa Läckö Kungsgårds utveckling som exempel: Läckö Kungsgård och slottet har haft en gemensam historia fram till reduktionen 1681. Sedan dess har gården varit utarrenderad. Familjen Adlercreutz var de sista som hade Läckö i förläning. Carl Johan Adlercreutz fick Läckö i förläning på 50 år för sina

insatser i Finska kriget 1808–1809. Efter Carl-Johans död hade familjen Adlercreutz sedan Läckö Kungsgård fram till 1828 då den ingifte Carl Rudenschöld övertog förläningen som arrende.

Från 1860 arrenderade Carls son, Axel Rudenschöld, Läckö Kungsgård. Axel Rudenschöld är den arrendator som innehaft Läckö längst tid, 54 år. Den arrendator som suttit näst längst är Christer Svederberg mellan 1968 och 2013. Från slutet av 1800-talet fram till 1990-talet genomgick gården stora förändringar. Skiften slogs ihop och stora avvattnings- och dikesföretag genomfördes. I norr och i söder finns två stora invallningar som håller Vänern ute från gårdens åkrar. En bevattningsanläggning grävdes ned på 1980-talet.

Den nya ladugården byggdes 1929 och mjölkkorona stod där installerade fram till cirka 1950. 1984/85 byggdes ladugården om till en modern maskinhall. I södra delen av ladugården uppfördes på 1950-talet en spannmålsanläggning. Denna moderniserades 1970, men räckte med tiden inte till och blev omodern. 2009 förlängdes ladugården med tolv meter och ett helt nytt torkhus uppfördes integrerat med den gamla byggnaden. Under 2010 och 2011 byggdes ett nytt spannmålslager i den gamla spannmålsanläggningen. Den nya spannmålsanläggningen är automatiskt styrd och har en lagringskapacitet på cirka 1800 m³.

Gårdens äldsta byggnad är den så kallade Oxladugården (korsvirkesladan). Den är daterad till 1761. Det är den enda byggnad som idag inte ingår i arrendet och i arrendatorns underhållsskyldighet. Mangårdsbyggnaden blev sedan uppförd mellan åren 1829 och 1832. Den har under åren genomgått flera olika moderniseringar och är idag

bostad till arrendatorn. I Mangårdsbyggnaden finns tre rum med ett särskilt kulturhistoriskt skydd. Delar av gården i övrigt ingår i det statliga byggnadsminnet. Gränsen för byggnadsminnet går norr om ladugården och sträcker sig över Stora slottsträdgården och norr ut mot Läckö slott.

Under åren har olika statliga myndigheter och verk förvaltat Läckö Kungsgård. Från Kungliga Byggnadsstyrelsen över Domänverket till Statens Fastighetsverk, SFV, som tog över förvaltningen 1993. Den avdelning inom SFV som förvaltar statens jordbruksegendomar heter SFV jord och är placerad i Uppsala.

På Läckö Kungsgård idag bedrivs hållbar konventionell växtodling och betesdrift på 360 hektar inklusive tilläggsarrenden och tillköp i grannskapet. Skogen är på 470 hektar, totalt inklusive kronoholmar och impediment är fastigheten Läckö 1:7 på cirka 850 hektar. Växtodlingen är inriktad på spannmål och oljeväxter. Den spannmål som odlas är främst vete, malkorn och havre. Arrendatorn Carl-Fredrik Svederberg med anställda utför även entreprenad såsom snöröjning och lyftarbeten med teleskoplastare. Betesmarkerna runt slottet betas av djur från en av gårdens samarbetspartners, Läckö Kött. Det gamla svinhuset har renoverats till gårds kontor, med tillhörande modern konferensanläggning.

Familjen Svederberg arrenderar Läckö Kungsgård av Statens Fastighetsverk och tillsammans förvaltas gården som är en del av vårt svenska kulturarv. Familjen har varit på gården i två generationer sedan 1968 då pappa Christer tillträdde arrendet. I framtiden ser Carl-Fredrik ett ökat samarbete med slottet som en av de största utvecklingspotentialerna för sitt företag. En målsättning som rimmar väl med Läckö slotts och Läckö Vänners motsvarande ambitioner för framtiden!

Källor:

Margareta Revera: *Gods och gård 1650–1680, Magnus Gabriel de la Gardies godsbildning och godsdrift i Västergötland del 1.*

Göran Lindahl: *Magnus Gabriel De La Gardie, hans gods och hans folk.*

Göran Lindahl: *Läckö landskapet borgen slottet.*

Peter Ullgren: *En makalös historia, Magnus Gabriel De la Gardies uppgång och fall.*

Material från studiecirkel 2011 i Läckö Väner.

Intervju med Carl-Fredrik Svederberg samt fakta från www.lackokungsgard.se